

KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.

Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 42 (506) 09-15 noyabr, Çiriya paş, sal. il 2022
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Həjəy: 40 qəpik

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məşidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eloğlu

Səh. 2

Səmərqənddə Prezident İlham Əliyevin Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev ilə görüşü olub

Səh. 9

Nêçîrvan Barzanî û Letîf Reşîd, li ser çareseriya pirsirêkên siyasî axivîn

Səh. 10

Serok Barzanî pêşwazî li Letîf Reşîd kir: Piştgirî dan bernameya hikûmeta Iraqê

Səh. 11

Mesrûr Barzanî: Em êrişên li ser Koye û Zirgiwêzê şermezar dikin

Səh. 19

Бабаев Мамед Сулейманович Президент Всесоюзной Ассоциации курдов "Якбун"

Səh. 12

Werin da evîne li hevûdu bireşînê û desta ji gerdena azadiyê bernedîn

Səh. 6

Qüdsün xilaskarı Sultan Səlahəddin Əyyubi - əl-Kurdi

Prezident İlham Əliyev Avropa Olimpiya Komitələrinin prezidentini qəbul edib

Eski Kürt alfabesi

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Kurdên Xorasanê

EHMEDÊ XANÎ HAYATI VE ESERLERİ

ЕС и США осудили нападения иранских КСИР на Курдистан

Səh. 3

1956-cı ildə üçrəngli Azərbaycan bayrağını "Qız Qalası"na sancmış istiqlalçı - Çingiz Abdullayev

Səh. 3

B İ L M Ə Z S Ə N

Səh. 7

VƏTƏN YADA DÜŞÜBDÜ

Səh. 12

Demirtaş: Teqîna Stenbolê teror e

Səmərqənddə Prezident İlham Əliyevin Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev ilə görüşü olub

Noyabrın 10-da Səmərqənddə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev ilə görüşü olub.

Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev və xanımı Ziroatxon Mirziyoyeva Prezident İlham Əliyevi və birinci xanım Mehriban Əliyevanı qarşıladılar.

Dövlət başçıları və birinci xanımlar birgə foto çəkdirdilər.

Görüşdə çıxış edən Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev dedi:

-Hörmətli İlham Heydər oğlu, bir daha Özbəkistana xoş gəlmisiniz. Sizi Səmərqənddə görmək mənə çox xoşdur. Çox şadam ki, Siz xanımınız Mehriban Arif qızı ilə birlikdə gəlmisiniz. Ona görə ki, mən demişəm, bu, rəmzi mənə daşıyır. Dediym kimi, sabahkı Sammit rəmzi mənə daşıyır, ona görə ki, bu tədbirin əsasını Naxçıvanda qoymuşuq, İlham Heydər oğlu, Sizin Vətəninizdə, atanızın Vətənidə.

Biz görürük ki, bu istiqamətdə çoxsaylı tarixi hadisələr baş verib. Özbəkistanda bu tarixi hadisə ilk dəfədir. Nə üçün Səmərqənddə təşkil olunması da böyük əhəmiyyət kəsb edir, ona görə ki, sabah Səmərqənddə ilk dəfə

olaraq Zirvə Görüşü yeni adla keçiriləcək. Bütün bunlar hamısı qarşılıqlı surətdə əlaqəlidir. Beləliklə, xoş gəlmisiniz!

Danışıklara başlamazdan əvvəl Sizi böyük Qələbə - 8 Noyabr günü münasibətilə təbrik

etmək istəyirəm. Sizin yaxın dostlarınız kimi biz də bu Zəfəri bayram etmişik. Bu münasibətlə Sizi bir daha təbrik edirəm. 12 Noyabr - Konstitusiyaya Gününüzü təbrik edirəm. Sabah sizdə Milli Olimpiya Komitəsinin 30 illiyidir,

bu münasibətlə də təbrik edirəm, - Siz bu təşkilata rəhbərlik edirsiniz. Bunlar elə hadisələrdir ki, yaxşı dostlar onları heç vaxt unutmalıdırlar. Mən Sizi səmimi-qəlbədən təbrik edirəm.

Əlbəttə, dediyimiz kimi, bizim münasibətlər strateji əhəmiyyət daşıyır. Bir misal göstərim – bu il Sizinlə üçüncü dəfə görüşürük. Bu, münasibətlərimizin strateji əhəmiyyətinə dəlalət edir. Siz üçüncü dəfədir ki, Özbəkistana səfər edirsiniz, buna görə Sizə çox təşəkkür edirəm. Əlaqələrimiz sistemli olub və ən başlıcası, konkret nəticələr verir. Bizim komandalar artıq bir-birini tanıyırlar. Biz Sizin gəlişinizə hazırlaşmışıq, çoxlu ciddi layihələr var, genişproqramlı çoxlu səfərlər olub. Artıq görüşürlər, söhbət edirlər. Hökumətlərarası Komissiyanın iclası uğurla, çox yaxşı keçib və həmkarlar Hökumətlərarası Komissiyasının sədri ilə söhbət ediblər, yaxşı plan nəzərdə tutublar.

Prezident İlham Əliyev Avropa Olimpiya Komitələrinin prezidentini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 10-da Avropa Olimpiya Komitələrinin prezidenti və Yunanistan Olimpiya Komitəsinin prezidenti Spiros Kapralosu qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı, ilk növbədə, Spiros Kapralosu Avropa Olimpiya Komitələrinin prezidenti vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, fəaliyyətində uğurlar arzuladı, Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin 30 illik yubiley tədbirlərində iştirakına görə minnətdarlığını bildirdi. Birinci Avropa Oyunlarını məmnunluqla xatırlayan Prezident İlham Əliyev bu mötəbər tədbirin önəmini vurğuladı, oyunların təşkilində Spiros Kapralosun rolunu yüksək qiymətləndirdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildiren qonaq, ilk

növbədə, Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin 30 illik yubileyi münasibətilə təbriklərini çatdırdı. Birinci Avropa Oyunlarının əhəmiyyətinə toxunan Spiros Kapralos bu beynəlxalq idman tədbirinin yüksək səviyyədə təşkil olunduğunu və bu işdə dövlətimizin başçısının rolunu xüsusi qeyd etdi. Bildirdi ki, ölkəmizin bu tədbirə layiqincə ev sahibliyi etməsi Avropa Olimpiya ailəsində həmrəyliyə böyük töhfə verir. Spiros Kapralos ötən dövr ərzində Azərbaycan idmançılarının beynəlxalq turnirlərdə qazandıqları böyük uğurları məmnunluqla vurğuladı.

Təbriklərə görə minnətdarlığını bildiren Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla Avropa Olimpiya Komitələri arasında əlaqələrin bundan sonra da uğurla inkişaf edəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

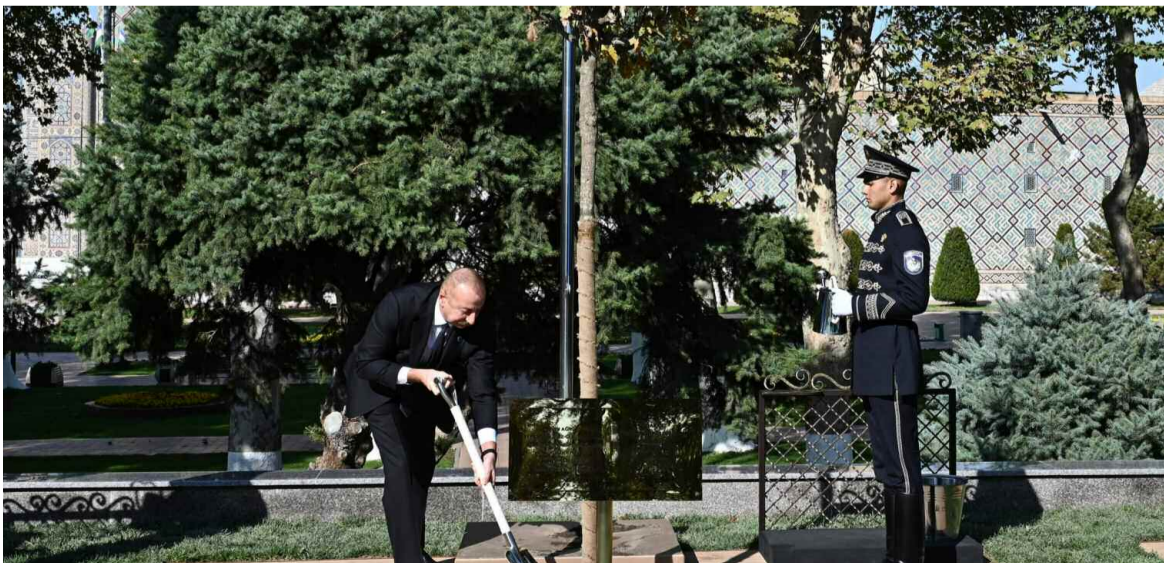

Söhbət zamanı əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Spiros Kapralos dövlətimizin başçısına Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin 30 illik

yubileyi münasibətilə xatirə hədiyyəsi təqdim etdi. Sonda xatirə şəklində çəkdirdi.

Zirvə Görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları Səmərqəndin "Registan" meydanında ağac əkiblər

Noyabrın 11-də Türk Dövlətləri Təşkilatının IX Zirvə Görüşündə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları "Yaşıl

məkan" layihəsi çərçivəsində Səmərqəndin "Registan" meydanında ağac əkiblər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İlham Əliyev ağacəkmə mərasimində iştirak edib. Qeyd edək ki, mühüm tarixi hadisələrin şahidi olan möhtəşəm "Regis-

tan" meydanında ağacəkmə mərasimi türk dünyası sivilizasiyasının yeni mərhələyə qədəm qoymasını təcəssüm etdirir. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv və müşahidəçi statusa malik ölkələrin paytaxtlarında da eyni vaxtda təşkil edilən ağacəkmə tədbirləri onlayn qaydada monitordə nümayiş olundu.

Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tədbirdə çıxış edərək dövlət və hökumət başçılarını qədim Turanın incisi Səmərqənddə salamlamaqdan məmnunluğunu bildirdi, bu Zirvə Görüşündə mühüm sənədlərin, o cümlədən türk dünyası sivilizasiyasında yeni mərhələnin başlanğıcı olan Səmərqənd Bəyannaməsinin imzalandığını vurğuladı.

Prezident Şavkat Mirziyoyev təşkilata üzv və müşahidəçi ölkələrdə ağacəkmə aksiyalarının keçirilməsinin global problemlərdən olan ana təbiətin qorunub saxlanmasına verilən önəmin göstəricisi olduğunu dedi. Ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı Azərbaycanda uzun illərdir "Yaşıl marafon" proqramı əsasında ağacəkmə aksiyalarının keçirildiyini qeyd edən Prezident Şavkat Mirziyoyev belə təşəbbüslərin təşkilata üzv və müşahidəçi ölkələrdə də davamlı reallaşdırıldığını, qardaş Türkiyədə hər il noyabrın 11-nin Milli Yaşıllaşdırma Günü olduğunu bildirdi.

Sonra dövlət başçıları "Registan" meydanında ağac əkdi. Sonda xatirə şəklində çəkdirdi.

1956-cı ildə üçrəngli Azərbaycan bayrağını "Qız Qalası"na sancmış istiqlalçı - Çingiz Abdullayev

1929-cu ildə Laçın rayonunda anadan olub. 1940-cı illərin sonunda Teatr institutunda oxuyarkən dostlarıyla Azərbaycanın istiqlalı uğrunda mübarizəyə başlayır. Gizli dərəcənin qurulmasında iştirak edir. 1948-ci ildə xüsusi xidmət orqanları tərəfindən ifşa olunaraq həbs edilir. 1950-ci ildə azadlığa buraxılır. 1956-cı ildə Türkiyəyə qaçmağa cəhd edərkən həbs edilir. 1964-cü ildə heç bir xəstəliyinin olmamasına baxmayaraq Rıbinski tibbi pxişi təcridxanasına, oradan isə Bakıya - Maştağa Psixi Xəstəxanasına məcburi müalicəyə göndərilir. 1970-ci ildə Xəstəxanadan buraxılır. 1982-ci

ildə Moskvada yenidən qaçmağa səy göstərir. Polisin gözündən yayınaraq İsveçrə səfirliyinə sığınır. İsveçrədən dəvət olunmuş həkimlər anlaşıqlı olmasıyla bağlı qərar verir. İsveçrə və Avropa mətbuatında Çingiz Abdullayev haqqında xəbərlər dərc olunur. Sovet tərəfi məsələnin böyüdüyünü görüb viza gələndən sonra Çingiz Abdullayevin İsveçrəyə gətməsini icazə verəcəyini bildirir. Lakin 1984-cü ildə qaldığı Moskva Memanxanasında həbs edilərək Maştağa Psixi Xəstəxanasına göndərilir. 1990-cı ildə Xəstəxanadan buraxılır. 1991-ci ildə İsveçrəyə gedir. 1998-ci ildə Bern şəhərində vəfat edir.

BİLMƏZSƏN

Düşməninlə dost olana dost demə, Səni düşməninə satar, bilməzsən. Bir gün tuş olarsan qurduğu çəmə, Balına zəhəri qatar, bilməzsən.

Söz alar, söz satar izi bilinməz, Kül altıda qor olar közü bilinməz, Baxsan astartıyla üzü bilinməz, Tülkü kölgəsində yatar, bilməzsən.

Bağı səndən alar, bəhəri ondan, Atı səndən alar, yəhəri ondan, Balı səndən alar, zəhəri ondan, İşin ehtiyatla tutar, bilməzsən.

Şirin sözlər söyləmə də, yalandır, İlan üstə qonan milçək ilandır, Beləsin özündən uzaq dolandır, Yoxsa məqsədinə çatır, bilməzsən.

Hasilin yetmişi adlayıb yaşı, Belə dostluqlardan çox çəkib başı, Ondən ibrət alıb sən olma naşı, Çəkdiyin zəhmətin itər, bilməzsən.

Hasil Ceferov 13.11.2022.

Daşkəsənli Vətən Müharibəsi şəhidləri Vidadi İsrailovun və Həsən Abdullayevin anım günləri keçirilib

Noyabrın 12-də daşkəsənli Vətən müharibəsi şəhidləri əsgər İsrailov Vidadi Vaqif oğlunun və əsgər Abdullayev Həsən Qərib oğlunun Gəncə Şəhidlər Xiyabanında anım günləri izdihamlı qeyd olunub.

Şəhidlərin ildönümü mərasimlərində Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Əbiyev, RİHBA-nın məsul işçiləri, rayonun hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri, SHXÇDX-nin rayon böməsinin rəisi, Şəhidlərin ailə üzvləri, şəhid valideynləri, qazilər, ziyalılar və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər. Əvvəlcə Şəhidlərin məzarları ziyarət olunub, gül dəstələri düzülüb, dualar oxunub.

İcra başçısı Əhəd Əbiyev çıxış edərək hər iki Şəhidin ailə üzvlərinə bir daha Daşkəsən ictimaiyyətinin başsağlığını çatdırıb, Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 44 günlük Vətən müharibəsində xalqımızın əldə etdiyi tarixi qələbədə, habelə ildönümü qeyd olunan Şəhidlərin həyatından, keçdikləri şərəfli döyüş yolundan

söz açıb. Əhəd Əbiyev çıxışında bütün şəhid ailələrinə və qazilərə göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarlığını bildirib. Eyni zamanda da deyib ki, şəhidlərimizin əziz xatirəsi hər zaman qəlbimizdə əbədi yaşayacaqdır. Allah şəhidlərimiz Vidadi İsrailova və Həsən Abdullayevə rəhmət eləsin, onların

əziz ruhları şad olsun.

Şəhid Vidadi İsrailovun atası Vaqif İsrailov və Həsən Abdullayevin atası Qərib Abdullayev ailələrinə göstərilən diqqət və qayğıya görə ölkə başçısı cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarlıqlarını bildiriblər. Sonda ehsan süfrəsi açılıb.

Rayon rəhbərinin Qapanlı kəndində növbəti səyyar qəbul-görüşü keçirilib

Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədovun növbəti səyyar qəbul-görüşü rayonun Qapanlı kəndində keçirilib.

Qəbulda hüquq-mühafizə orqanlarının rəhbərləri, YAP rayon təşkilatının və aqsaqqallar şurasının sədrləri, səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, digər xidmət təşkilatlarının rəhbərləri, ərazi icra nümayəndələri, bələdiyyə sədrləri və kənd sakinləri iştirak ediblər.

Əvvəlcə rayon rəhbəri yaşayış məntəqələrində keçirilən səyyar-qəbul görüşlər haqqında məlumat verib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin diqqət və qayğısı altında respublikamızda, eləcə də bölgələrdə aparılan tikinti-quruculuq-abadlıq işlərindən, əhəlinin sosial durumunun yaxşılaşdırılması üçün həyata keçirilən geniş həcmli layihələrdən, Vətən müharibəsində qazanılan Zəfərdən, müharibə dövründə rayonun infrastrukturuna

dəymiş ziyandan, şəhid və qazi ailələrinə dövlət tərəfindən göstərilən dəstəkdən danışıb.

İcra başçısı kəndin sosial-iqtisadi inkişafı,

əhəlinin, onların məşğuliyyəti, görülən işlər barədə də məlumat verib. Bildirilib ki, Qapanlı kəndinin 364 hektar ərazisi, 122 təsərrüfatı, 1235 nəfər əhəli, 350 hektar pay torpağı var. Ərazidə 1 ümumi orta məktəb, 1 ticarət obyekt, 1 işə obyekt, 1 məişət xidməti obyekt fəaliyyət göstərir. Kənd sakinləri əkinçilik və maldarlıqla məşğul olurlar. Kənd daimi işıq, qaz və içməli su ilə təmin olunub.

Sakinlər 285 baş iribuynuzlu, 360 baş xırdabuynuzlu heyvan, 1370 baş quş, 46 yeşik arı ailəsi saxlayırlar. Qapanlı kəndində son üç ildə pay torpaqlarına gedən su arxları 7 km məsafədə lildən təmizlənilib, 9 ədəd subartezian quyularının nasoslari təmir edilmişdir.

Rayon rəhbəri sakinlərə rəqəmsal icra

hakimiyyəti portalına telefon vasitəsi ilə bu və digər məsələlərlə bağlı müraciət edə bilmələri haqqında da məlumat verib, erkən nikah və onun fəsadlarından da söhbət açıb, əlaqədar qurumları, hər kəsi erkən nikaha qarşı mübarizəyə çağıraraq, bu sahədə güclü maarifləndirmə işlərinin aparılmasına ehtiyac olduğunu bildirib.

Rayon rəhbəri sonra sözü sakinlərə verib.

Kənd sakinlərindən Müşfiq Tanrıverdiyev subartezian quyusunun transformatorunun həyətiani sahəsindən çıxarılması, Əvəz Hüseynov kəndin elektrik naqillərinin kabel-ləşdirilməsi işlərinin tamamlanması, Xəliq Tanrıverdiyev pay torpaq sahəsinin bir yerdən verilməsi, Mübariz Bayramov pambıq sahəsinin otarılması, Daşqın Əliyev kəndin suvarma suyu problemi və Vətən müharibəsi zamanı ziyan dəymiş yardımçı tikilisinin təmiri, İsmayıl Hüseynov subartezian quyusunun təmiri və digər məsələlər ilə bağlı müraciət ediblər.

Qaldırılan məsələlərin bəziləri yerində həll olunub, bir qismi nəzarətə götürülüb, rayon rəhbəri tərəfindən əlaqədar qurumlara aidiyyəti tapşırıqlar verilib.

Qəbulda iştirak edən sakinlər onların problemlərinin həllinə həssaslıqla yanaşıldığına, şəhid ailələri və qazilərə göstərilən diqqət və qayğıya görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Samux rayonunda tikintiyə nəzarətin həyata keçirilməsi ilə bağlı tədbir keçirilmişdir

Samux rayonunda tikintiyə nəzarətin həyata keçirilməsi ilə bağlı tədbir keçirilmişdir.

Samux Rayon İcra Hakimiyyətində tikinti ilə bağlı iclas keçirilib. İclasda Samux Rayon İcra Hakimiyyəti başçısı, Rayon İcra Hakimiyyətinin Memarlıq və Tikinti şöbəsinin əməkdaşları, Daşınmaz Əmlakın DRX-nin 3 sayılı ərazi idarəsinin Samux rayon şöbəsi, nümayəndələr, bələdiyyələr, idarə, müəssisələr iştirak ediblər.

İclasda çıxış edən Samux Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Alı Qocayev yaşayış və qeyri-yasayış obyektlərinin tikintisinə və istismarına icazələrin alınması, tikinti məqsədləri üçün ayrılan torpaq sahələrinə müvafiq qurumların rəy verməli olduğunu bildirib. Rayon rəhbəri yerli icra hakimiyyəti və bələdiyyələrin bu sahədə fəaliyyətinin, qanunsuz tikintilərin sökülməsi və bu halların qarşısının alınmasının, eləcə də nəzarət tədbirlərinin gücləndirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Digər çıxışlar zamanı tikinti obyektlərinin qanunla vaxtında sənədləşdirilməsi, əlaqədar qurumlara müraciət olunan zaman düzgün istiqamətləndirmə və başqa məsələlər barədə geniş məlumat verilib.

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Oruc bəy Bayat yazır ki: «Sultan Səlim fərman verərək rəiyyətəlxinin Şah İsmayıl rəiyyətləri ilə əlaqə saxlamasını qadağan etdi, o, şiə məzhəbini qanundan kənar və şiələri kafir elan etmişdir» (46, 148).

Bununla da I Sultan Səlim ölkə daxilini şiə tərəfdarlarından təmizlədi və kürd tayfa başçıları arasındakı təbliğat işini qurtardı. O, I Şah İsmayıl Səfəviyə məktub yazaraq Qızılbaşlar tərəfindən tutulan bəzi yerləri tələb etdi, lakin müsbət cavab almadı. Bunu bəhanə edən Sultan Səlim Azərbaycan üzərinə hərbi səfərə başladı. K.Marks qeyd edir ki: «Bu yürüşdə osmanlıların bütün hərbi qüvvələri iştirak edirdi» (1, 206). Tarixi mənbələrdəki məlumata görə həmin yürüşdə 200 min nəfərdən artıq qoşun iştirak etmişdir (59, 143; 113, 180). Bu yürüşdə çoxlu kürd tayfa başçıları öz silahlı qüvvəsi ilə iştirak edirdilər. I Sultan Səlim öz ordusunu odlu silahla təchiz edərək, 1514-cü ildə Kürdüstan torpağından keçib Azərbaycana hücum etdi. Lakin onun sırası qoşunu və xüsusilə kürd xalqı Azərbaycan xalqına qarşı müharibə etmək istəmirdi. Türk müəlliflərinin yazdıqlarına görə həmin səfərdə sırası qoşun və hətta I Sultan Səlimin yaxın adamlarından Həmdəm paşa, İskəndər paşa və Səgbanbaşı Balyeməz Osman ağa irəli getməkdən imtina etdikləri üçün sultan tərəfindən edam edildilər (85, 378). Sonra Sultan Səlim ordu qarşısında çıxış edərək «Qabaqda mən gedirəm, mərd olan arxamca gəlsin!» - deyərək atını sürmüşdü (53, 261; 128, 57).

1514-cü ildə Osmanlı ordusu Təbrizdən 140 km-liyində Çaldıran deyilən yerdə şah qoşunu ilə üz-üzə gəldi, hər iki ordu arasında şiddətli vuruşma başladı. O dövr üçün dəhşətli olan həmin müharibədən bəhs edən Qunabadi yazır ki: «Rumluların (osmanlıların – Ş.M.) qoşunu çox olduğundan, eyni vaxtda 5-6 min tüfəng birdən açılırdı, onun üstündən hava gecə kimi qaranlıq olmuşdu» (113, 178). Ona görə də düşməyə qarşı mərdliklə vuruşan Qızılbaşlar odlu silah qarşısında tab gətirə bilməyib geri çəkildi.

Həsən Rumulun yazdığına görə Çaldıran vuruşmasında hər iki tərəfdən 5 min nəfər öldürülmüş və bir çoxları yaralanıb əsir alınmışdı. I Şah İsmayılın lələsi Hüseyin bəy və Diyarbəkir hakimi Xan Məhəmməd Ustaclu da ölənlər sırasında olmuşdur (59, 149).

Çaldıran qələbəsindən sonra Osmanlı ordusu Təbrizə doğru hərəkət etdi. O, 6 gün Təbrizdə qaldıqdan sonra geri qayıtdı, çünki sultan Azərbaycan səfərindən sonra Kürdüstan, Hələb, Misir və Şam torpaqlarını da istila etmək qərarına gəlmişdi. Türk tarixçisi Səlim Sabitin qeyd etdiyinə görə həmin ölkələrin istila edilməsi 1518-ci ilə qədər qurtarmışdı (74, 13).

Kürdüstan Sultan hökumətinə tabe olduqdan sonra, müxtəlif kürd tayfalarının Osmanlı ordusunda iştirak etməsindən başqa, ayrıca Kürdüstan ordusu təşkil edildi. Eyni zamanda osmanlılar üçün Kürdüstan ərazisindən toplanan verginin mərkəzi Diyarbəkir əyaləti, Diyarbəkir xəzinəsi adlandı.

Beləliklə, Osmanlı dövlətinin apardığı bütün müharibələrin ağır vuruşmalarında Kürdüstan ordusu iştirak etməli və həmişə Osmanlı qoşununun ön sıralarında getməli idi.

Həmin dövrdə Sultan hökuməti Orta Şərq ölkələrindəki istilalarından başqa, Avropada, Yunanıstan, Avstriya – Macarıstan, Serbiya, İtaliya, Almaniya və Rusiya ilə də müharibə edirdi. O, Afrikada Tunisi qəsb etmək məqsədilə İspaniya ilə də vuruşurdu. Osmanlı ordusu hələ Şərq ölkələrində nadir tapılan odlu silahdan istifadə edərək Yaxın və Orta Şərqin bəzi hissələrini istila edə bilmişdi. Lakin Osmanlı hökumətinin Səfəvi şahları ilə apardığı uzun sürən müharibələr Avropanı Osmanlı təhlükəsindən nisbətən xilas etdi. Bu dövlətin apardığı bütün müharibələrdə demək olar ki, kürdlərin iştirakı olmuşdur.

Bir sıra tədqiqatçıların yazdıqlarına görə XVI əsrin əvvəllərindən başlayaraq elə bir Osmanlı müharibəsi olmamışdır ki, o müharibədə kürd qanı tökülməsin. Bununla yanaşı olaraq, bəzi türk müəllifləri iddia edirlər ki, 200 ildən artıq davam edən Osmanlı-İran müharibələri istilaçılıq məqsədi üçün deyil, bu xalqların azad olması xatirinə aparılmışdır. Cahangir Zeynal oğlu göstərir ki, Avropada böyük bir islam imperatorluğu təşkil edən I Sultan Səlim Kürdüstan və Azərbaycanı fars, əcəm nüfuzundan qorumaq və bu xalqları azad etmək niyyətində idi (72, 114-115). Lakin kürd xalqının tarixi Osmanlı sultanlarının həmin xalqların azadlığını necə təmin etdiyinin əsil mahiyyətini göstərdi.

XVI əsrdəki Osmanlı-İran müharibələri öz xarakteri etibarilə XI-XIII əsrlərdə Avropa feodallarının apardıqları Səlib müharibələrinin başqa bir forması idi.

I Sultan Səlimin ölümündən sonra oğlu Sultan Süleyman Qazi (1519-1566) onun siyasətini davam etdirdi. O, öz hakimiyyəti dövründə Azərbaycan üzərinə dörd dəfə hücum etdi və bütün hərbi səfərlərində Kürdüstan torpağı onun müharibə meydanı oldu. Sultan Süleyman Qazi zamanında kürdlər üzərindəki iqtisadi siyasi və mənəvi təzyiq daha da artdı, daxili muxtariyyət əsasında bağlanan Osmanlı – Kürdüstan müqaviləsi tamamilə unuduldu və kürd əmirliklərinə qarşı açıq təcavüzə başlandı. «Şərəfnamə» dəki məlumata görə hələ 1518-ci ildə Kels əyaləti qəsb edilib sultanın xüsusi torpağına əlavə edilmişdi (76, 223).

Eyni zamanda Eraq əmirliyinin bir hissəsi də sultan torpağına qatıldı (76, 247).

1531-ci ildə Sultan Süleyman Qazi Bidlis əmirliyini qəsb etmək üçün Diyarbəkir hakimi Fil paşa və Ölmə Təkəlunun başçılığı ilə həmin əmirliyin üzərinə 50 min nəfərlik qoşun göndərdi. Üç il davam edən bu vuruşma nəticəsində Bidlis əmiri Şərəf xan öldürüldü və minlərlə kürd ailəsi məhv edildi. Lakin Bidlis vilayəti Şərəf xanın oğlu Şəmsəddinin əlində qaldı. 1535-ci ildə Sultan Süleyman həmin əmirliyi hiylə ilə qəsb edib Ölmə Təkəluşa tapşırırdı. Əmir Şəmsəddin isə Təbrizə gedərək I Şah Təhmasibə tabe oldu (76, 443). Sultan Süleyman Qazi Cəbqəcür əmiri Sübhan bəyi öldürüb həmin vilayəti Osmanlı zadəganlarından birinə verdi. Sultan bəzi tayfa başçılarını müxtəlif bəhanələrlə aradan götürür və onların torpaqlarını qəsb edirdi. Bidlisi qeyd edir ki: «Rəzqi tayfasının başçısı Şahım bəy bəzi ittihamlarla sultan tərəfindən öldürüldü, onun əmirliyi Osmanlı zadəganlarına verildi» (76, 247).

Beləliklə, Sultan hökuməti tərəfindən tətbiq edilən bu ədalətsizliyə qarşı kürd xalqı ciddi müqavimət göstərir, silahlı mübarizə aparır və yaxud da vətəninə tərək etməyə məcbur olurdu. Bidlisi yazır ki: «Aqakis əmirliyi Sultan Süleyman Qazi tərəfindən qəsb edilib Osmanlı zadəganlarına verildiyi üçün həmin əmirliyin əsl varislərindən Ərkəmöz bəy, ruhi xəstəliyə tutuldu, Bəhaəddin isə öz yurdunu tərək edərək Ərəbistanə getdi» (76, 220).

Osmanlı sultanları kürd əmirlərindən çoxlu pul və hədiyyələr aldıqdan sonra bir əmirliyin hökmünü bir neçə nəfərə verirdilər. Beləliklə də kürd tayfalarını bir – birinə qarşı qoyurdular. XVI əsrdə Krdqan əmirliyində olan Minar kəndi də osmanlılar tərəfindən belə satıldı və nəticədə bu Nasir bəy ilə Şahqulu bəy arasında tayfa müharibəsinə səbəb oldu. Lakin Şahqulu bəy çoxlu pul və hədiyyələrlə İstambula getdiyi üçün Nasir bəyə qalib gəldi. Bidlisi bu hadisədən bəhs edərək yazır ki: «Nasir bəy və 30 nəfər yoldaşı sultan tərəfindən öldürüldü, başqalarına ibrət olmaq üçün cənazələri yol kənarındakı ağaclardan asıldı» (76, 242-243).

Nəhayət, Sultan Süleyman Qazi 1533-cü ildə Azərbaycan, 1534-cü ildə isə Bağdad üzərinə hücum etdiyi zaman, Kürdüstan ərazisi müharibə meydanına çevrildi və kürd tayfaları qarət edildi. Beləliklə, Osmanlı-İran müharibələri kürd xalqı üçün ən fəlakətli bir hadisə oldu. Bu müharibələrdən yalnız Osmanlı və Qızılbaş zadəganları və bəzən də kürd tayfa başçıları zəhmətkeşlərin qanı hesabına varlandı. Bidlisi göstərir ki; Cəzirə hökmdarı Bədr bəy Sultan Süleyman Qazinin 1533-cü ildəki Təbriz, Bağdad və Van müharibələrində iştirak etmişdir. Onun gündəlik qonaqlıq xərci 500 dirhəm³⁴, səhər-aşam xərci isə 100 dirhəm olurdu (76, 127). «Məlumdur ki, bu ağır xərclər qarətəddi müharibələr və zəhmətkeşlərin istismarı hesabına ödənilirdi.

Beləliklə, mənbələrindən aydın olur ki, XVI əsr kürd xalqının tarixində ən ağır vuruşmalar dövrünün başlanması olmuşdur. Həmin əsrdən sonra onsuz da tam müstəqil olmayan kürd əmirlikləri öz müstəqilliklərini itirdi. Yalnız bir neçə kürd tayfası böyük qırğınlar və üsyanlar bahasına bir zaman müstəqil yaşaya bildi.

XVI əsrdə Kürdüstanla qonşu olan Ermənistan və Gürcüstan da dəfələrlə Osmanlı-İran hücumlarına məruz qalmışdır. 1543-cü ildə Ərzrum hakimi Musa paşa Gürcüstanə hücum etdi. Lakin gürcü xalqı qalib gəldi və Musa paşa öldürüldü. Bu hadisədən hiddətlənən Sultan Süleyman Qazi Gürcüstanın yandırılmasını əmr etdi. Həsən bəy Rumlu yazır ki: «Xadim paşa Diyarbəkir ordusu ilə Gürcüstanə hücum etdi, o mahalın bir sıra kəndlərini yandırdı və geri qayıtdı» (59, 306). Gürcü xalqı öz vətəninə istiqlalçılığını müdafiə etmək məqsədilə vuruşmalarda Osmanlı hökumətinin amansız cinayət və qarətlərinə məruz qalırdı.

Mənbələrdəki məlumata görə 1549-cu ildə Van hakimi İskəndər paşa Kürdüstan ordusu ilə birlikdə İrəvan üzərinə hücum etdi və bir çox şəhər və kəndləri qarət edib yandırdıqdan sonra geri qayıtdı (59, 342).

Beləliklə, məlum olur ki, Osmanlı və İran dövlətləri azlıqda qalan xalqların ölkəsini qarət etməkdən başqa, həm də o xalqın varlığını məhv edirdilər. Bu iki istilaçı dövlət arasındakı müharibələr müvəqqəti surətdə dayandığı zaman belə kürd tayfaları bir-birinə qarşı qoyulurdu.

XVI əsr boyu Səfəvilər hakimiyyətinə qarşı çıxan kürd tayfaları Osmanlı sultanı tərəfindən, Osmanlı sülaləsinə qarşı çıxan kürd tayfaları isə Səfəvilər tərəfindən hörmətlə qəbul edilib və hətta mükafatlar alırdılar. «Şərəfnamə» də qeyd edilir ki: «I Şah Təhmasibdən üz döndərən və Sultan Süleyman Qaziyə tabe olan Mahmudi tayfasının başçısı Xan Məhəmmədin maddi təminatı üçün Diyarbəkir xəzinəsindən gündə 100 axca maaş təyin edilmişdir» (76, 304).

1541-ci ildə Sultan Süleyman Qazi I Şah Təhmasibə tabe olan Mukri tayfası üzərinə basqın edir. Bu basqın zamanı Ərdəlan əyaləti qarət edilir və bir çox kürd ailəsi evsiz-əşiksiz qalır. Ümumiyyətlə, kürd xalqının tarixi bu kimi qardeş qırğınları və fəlakətli hadisələrlə doludur.

Uzun zaman davam edən bu vəziyyət Şərqin ən qədim xalqlarından biri olan kürdlərin tam əsarət altına düşməsinə zəmin yaratmışdır.

1552-ci ildə Hacı bəy Dömbilini öldürən Mahmudi tayfasının başçısı Həsən bəyi, Sultan qızıl qılafı qılıncla mükafatlandırdı. Bidlisi yazır ki: «Sultan Mahmudi tayfasına mükafat olaraq 30 min mal-davarını yaylaq-qışlaq vergisindən də azad etdi» (76, 307).

Beləliklə, sultan siyasəti qardeş bir xalqı bir-birinə qarşı qoyaraq vətəninə yaylaq və qışlaqda mal-davar saxlamaq hüququ verməklə onu mükafatlandırır. Sultan Süleyman Qazi Ərdəlan əyalətini işğal etmək üçün dörd dəfə qanlı müharibə təşkil etdi. Bidlisi qeyd edir ki: «O, yalnız 19 ildən sonra 1561-ci ildə Ərdəlan əyalətini Osmanlı torpağına qata bilmişdir» (76, 84-87).

Sultan hökuməti kürd tayfa başçılarına öz irsi əmirlik hüququnu vermək üçün onu əvvəl Səfəvilər dövlətinə qarşı basqına göndərir və müvəffəqiyyətlə qayıtdıqdan sonra, əmirlik hökmünü verirdi. 1563-cü ildə vəzir İskəndər paşa Heqari əmirliyini Zeynal bəyə vermək üçün onu Azərbaycanda yaşayan kürd tayfalarını qarət etməyə göndərdi. Zeynal bəy Salmas nahiyəsində qardeş Bayəndür bəylə üz-üzə gəldi. İki qardeş arasında baş verən müharibə nəticəsində Bayəndür bəy məğlub oldu. Kürdlərdən çoxu öldürüldü və əsir alındı. Bidlisi göstərir ki: «Zeynal bəy böyük qənimətlə vəzirin yanına gəldi və beləliklə də, Heqari əmiri təyin oldu» (76, 101-102).

Kürd xalqı üçün nisbətən sakit həyat II Sultan Səlim zamanında (1566-1574) mümkün olmuşdur. Çünki onun dövründə Osmanlı-İran müharibələri baş verməmişdi. Lakin III Sultan Muradin zamanında (1574-1594) kütləvi kürd qırğını və Osmanlı-İran müharibələri yenidən başladı.

(Ardı gələn sayımızda)

Qüdsün xilaskarı Sultan Səlahəddin Əyyubi - əl-Kurdi

Bu gün dünya tarixinə adını qızıl hərflərlə yazdırmış İslam Dünyasının Sultanı Sultan Salahəddin əl-Kurdi

Səlahəddin Əyyubi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inanmayanlardan qurtaracam"

Səlahəddin Əyyubi (tam adı Əl-Nasir Səlahəddin Yusif ibn Əyyub olub-Sultan Salahəddin əl-Kurdi) (d. 1138 - ö. 4 Mart 1193). Misir, Suriya, Yəmən və Fələstin sultanı və Əyyubi sülaləsinin ilk hökmdarı. 2 Oktyabr 1187-də Qüdsü səlibçilərdən alaraq şəhərdə 88 il sürmüş xristian əgalığına son qoymuş, avropalıların ardı ardınca düzəltmələri III səlib yürüşünü təsirsiz hala gətirmişdir. Səlahəddin, ərəb, türk, kürd və ümumiyyətlə müsəlman aləminin qəhrəmanı hesab olunur.

İlk illəri

Səlahəddin təxminən 1138-ci ildə müasir İraqın Tikrit şəhərində doğulmuş, kiçik yaşlarında təhsilini davam etdirmək üçün Dəməşqə göndərilmişdir. Onun atası Nəcməddin Əyyub, Baalbek əyalətinin əmiri idi. Səlahəddin on il ərzində Hələb və Mosulun səlcuqlu atabəyi olan Nürəddin Zənginin sarayında yaşayıb orada dinşünaslığı öyrənmişdir. İbtidai hərbi təhsilini Nürəddin Zənginin sərkərdələrindən biri olan doğma əmisi Əsadəddin Şirkuhdan almış Səlahəddin, onunla Misirdə yaradılmış Fatimi xilafətinə qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. Nəticədə, o, 1169-cu ildə Misirin vəziri təyin edildi. Misirdə Səlahəddinin çiyinlərinə düşmüş əsas vəzifə ölkəni I Amalrikin başçılıq etdiyi Qüds səlibçi krallığına qarşı müdafiə etmək idi. Hamı Səlahəddinin bu vəzifədə uzun çək-məyəcəyinə inanırdı, çünki ondan əvvəl Misirdə qısa müddət ərzində bir çox hökumət dəyişmişdi. Buna səbəb, biri birinin ardınca taxta çıxmış kiçik yaşlı xəlifələrin maraqlarını təmsil edən vəzirlər arasında gedən rəqabət olmuşdur. Öncə Səlahəddin ətrafına Suriya sünnilərindən ibarət bir qrup şəxsi yığdığına görə Misir ordusuna nəzarət edə bilmirdi, çünki sonuncu əsasən şiələrdən ibarət idi. Onların (yəni şiələrin) maraqlarının əsas müdafiəçisi hesab olunan xəlifə Əl-Ədid 1171-ci ildə vəfat etdikdən sonra, taxta yeni Abbasi sülaləsinin nümayəndəsi olan Əl-Müstədi çıxdı ki, o da sünni idi. Səlahəddinin təkidi ilə, Bağdadda üləmalar cümə namazları zamanı artıq Əl-Müstədini vəsf etməyə başladılar. Artıq bütün Misirin hakimi olan Səlahəddin rəsmi olaraq hələ də Nürəddin Zənginin nümayəndəsi hesab olunurdu. Sonuncu da öz növbəsində Bağdadda oturan Abbasi xəlifəsinin hakimiyyətini tanıyırdı.

Səlahəddin Misirin iqtisadiyyatını canlandırırıb, ölkənin ordusunu təkmilləşdirdi. Atasının tövsiyələrinə qulaq asaraq, özünü Nürəddin Zəngi ilə hər hansı münafişdən qoruya bildi. Yalnız Nürəddin Zəngi 1174-cü ildə vəfat etdikdən sonra, Səlahəddin ciddi hərbi əməliyyatlara başladı: əvvəlcə kiçik müsəlman dövlətlərinə, sonra isə səlibçilərə qarşı.

İndi Səlahəddin artıq Misir sultanı adını daşıyırdı. Bununla o, yeni Əyyubi sülaləsinin əsasını qoyaraq, islamın sünni məzhəbini Misirin əsas məzhəbi elan etdi. Səlahəddin öz torpaqlarını qərbə tərəf genişləndirməyə başladı.

Əmisi Əsadəddin Şirkuhun Fatimi tərəfdarlarının Nil çayı boyunca üsyanını yatırtmasından istifadə edən Səlahəddin Qırmızı dənizi keçərək Yəmənə işğalına yollandı. İslamda Səlahəddin Vəliulla adını daşıyır, o da "Allaha yaxın olan şəxs" deməkdir.

Səlibçilərə qarşı mübarizə

Səlahəddin iki dəfə, 1170-ci və 1172-ci illərdə, Nürəddin Zəngi tərəfindən Qüds krallığının işğalına yönəlmiş

kampaniyalardan kənarda qaldı, çünki o, Misir və Suriya arasında "bufər zonasının" mövcudluğunda maraqlı idi. Onun fikri ilk olaraq Suriyanı ələ keçirmək idi. Nürəddin Zənginin qəfil ölümü Səlahəddinlə onun arasında yaranmaqda olan münaqişənin qarşısını aldı. Nürəddin Zənginin özündən sonra qoyub getdiyi oğlu Əs-Saleh İsmayıl Əl-Məlik hələ uşaq idi və o da 1181-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Nürəddin Zənginin ölümündən dərhal sonra, Səlahəddin qoşunla Dəməşqə doğru irəlilədi və şəhər aliləri tərəfindən qarşılandı. Öz hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün Səlahəddin illərin sınağını keçmiş ənənəyə yol atır: o, Nürəddin Zənginin dul qalmış arvadı ilə evlənir. Nürəddin Zənginin hakimiyyəti altında olan iki ən böyük şəhər - Hələb və Mosul - yalnız sonralar (1176 və 1186-cı illərdə) Səlahəddin tərəfindən ələ keçirildi. 20 may 1176-cı ildə Hələbin mühasirəsi zamanı Haşşin adı ilə tanınan gizli bir qrupun qatilləri Səlahəddini öldürməyə cəhd etdi. Onun həyatına iki sui-qəsd təşkil edildi və bunların ikincisi az qalsın Misir sultanının həyatı bahasına başa gələcəkdi. Suriyada öz hakimiyyətini möhkəmləndirməklə məşğul olan Səlahəddin, səlibçi qoşunları ilə girişdiyi döyüşlərdən adətən müzəffər çıxırdı. Yalnız 1177-ci il noyabrın 25-i Montgisard ətrafında baş vermiş döyüş zamanı Qüds kralı IV Bolduin, Reynald de Şatyon və Tampliyer cəngavərlərinin birləşmiş qoşunu Səlahəddini ağır məğlubiyyətə uğratdı. Müsəlman ordusunun yalnız onda bir hissəsi Misirə qayıda bildi.

1178-ci ildə Səlahəddin və səlibçi krallığı arasında atəşkəs elan edildi. Sonrakı il Səlahəddin uğradığı məğlubiyyətin acı nəticələrini aradan qaldırmaq üçün məşğul oldu. Ordusunu möhkəmləndirdikdən sonra, Səlahəddin yenidən səlibçilərə qarşı hücumu keçərək, onları 1179-cu ildə Vadum Yakob adı ilə tanınan yerdə məğlub etdi. Ancaq səlibçilərin əks-hücumları Səlahəddin tərəfindən qəti hərbi cavablara səbəb olurdu. Məsələn, Reynald de Şatyon Qırmızı dənizdə yaratdığı donanma ilə müsəlman zəvvar və tacirlərinə basqın edirdi. Buna cavab olaraq,

Səlahəddin 30 gemidən ibarət donanma düzəldərək 1182-ci ildə Reynald de Şatyonu Beyruta hücum etməklə hədələdi. Öz növbəsində, de Şatyon müsəlman dünyasının müqəddəs şəhərləri olan Məkkə və Mədinəni tala-mağı söz verdi. Səlahəddinin növbəti addımı 1183 və 1184-cü illərdə de Şatyonun İordaniyada yerləşən Kerak qalasını mühasirəyə almaq oldu. Bunu meydan oxumaq kimi anlayan de Şatyon 1185-ci ildə müsəlman zəvvarlarının karvanına hücum etdi. Qədim fransız mənbələrinin verdiyi yoxlanılmamış məlumatlara görə, bu karvana hücum zamanı Səlahəddinin bacısı əsir götürülmüşdü. Həqiqətdə isə, de Şatyonun cəngavərləri Səlahəddinin bacısı və onun oğlunun olduğu karvana yox, başqasına basqın etmişdilər.

1187-ci ilin iyulunda Səlahəddinin qoşunları Qüds krallığının çox hissəsini geriyyə qaytarmağa müvəffəq oldular. Həmin il iyulun 4-ü Səlahəddinin ordusu Qüds krallığının əri Gi de Luzinyan və Tripoli hökmdarı III Raymondun birgə qoşunları ilə Hattin döyüşü zamanı üz-üzə gəldi. Bu döyüş səlib yürüşləri tarixində dönüş anı hesab olunur. Müsəlman ordusu səlibçiləri darmadağın etmiş, əsirliyə düşən Reynald de Şatyon isə şəxsən Səlahəddin tərəfindən edam edilmişdir. Gi de Luzinyan əsir düşsə də, Səlahəddin ona rəhm etmişdir. Döyüşdən iki gün sonra, Səlahəddinin əmri ilə səlibçilər arasında bilavasitə hərbi əmrləri yerinə yetirməklə məşğul olanların boynu vuruldu. Bu edamlar haqqında Səlahəddinin şəxsi katibi İmadəddin də yazmışdır: "O, (Səlahəddin) buyurdu ki, əsirlər edam olunsun. Onun ətrafında bir çox alim, sufi və başqa möminlər yığılmışdı; onların hər biri də qollarını çirməyələrək və qılınclarını qınından çıxardaraq heç olmasa bir əsiri edam etməyi Səlahəddindən xahiş edirdi. Səlahəddin xoşbəxt üzlə taxtında aylaşmışdı. Kafərlər ümid-siz bir halda idilər."

Tarixçi Bəhaüddinin yazdığına görə, Səlahəddin Qüdsü səlibçilərdən almamışdan əvvəl bunları söyləmişdir:

"Mən (Bəhaüddin) Səlahəddinin yanında olarkən, o, çönlüb mənə dedi: "Allah bütün Fələstin üzərində qələbəni mənə verərsə, onda mən torpaqlarımı böləcəm, bunu da vəsiyyətimdə yazacam. Sonra da gəmiyə minib, frankları onların uzaq ölkələrinə qədər təqib edəcəm. Mən ya öləcəm, ya da bütün Yer kürəsini Allaha inanmayanlardan qurtaracam."

Qısa müddət ərzində, Səlahəddin səlibçilərin işğal etdiyi demək olar ki bütün şəhərləri geriyyə ala bildi. 88 il xristianların dayaq nöqtəsi olan Qüds 1187-ci il oktyabrın 2-də nəhayət Səlahəddinin əlinə keçdi. Əvvəlcə, Səlahəddin səlibçilərin şəhərdə qalmış hissələrinə çıxış yolu vermək istəmirdi. Onun fikrini dəyişdirən o oldu ki, xristianların başçılarından biri Balian İbelin Qüdsdə yaşayan 3-5 minə yaxın müsəlmanı öldürməyi və şəhərdəki müsəlman incilərini dağıtmağı söz verdi. Müşavirləri ilə məsləhətləşdikdən sonra, Səlahəddin səlibçilərin şərtlərini qəbul etdi. Şəhərdən çıxmaq üçün hər bir frank girovpulu verməli idi. Bir çoxlarını girovsuz Qüdsdən buraxmasına baxmayaraq, Səlahəddin 7-8 minədək qadını qul etdi.

Xristian istehkamlarından yalnız Tir

özünü saxlaya bildi. Şəhərin hökmdarı Konrad Montferrat Tirin müdafiə xətlərini möhkəmləndirib, Səlahəddinin qoşunlarının iki mühasirəsinə tab gətirə bildi. 1188-ci ildə Gi de Luzinyan azadlığa buraxılaraq, öz yoldaşı Qüds kraliçası Sibillanın yanına qayıtdı. 1189-cu ildə bu kral ailəsi Montferratın məskəni olan Tiri öz krallığına qatmaq istədi. Lakin Montferrat, Gi de Luzinyanı kral kimi tanımaq istəmədi. De Luzinyan və kraliça Sibillaya qalan yeganə addım Əkr şəhərinin mühasirəsi oldu.

Hattin məğlubiyyəti və Qüdsün süqutu III səlib yürüşünə səbəb oldu. Bu məqsədlə İngiltərə və Fransada xüsusi "Səlahəddin vergisi" yığılmağa başlandı. Bu yürüş, Əkr qalasını geriyyə qaytara bildi. İngiltərə kralı I Riçard Əkrdə əsir götürülmüş müsəlmanları edam etdikdən sonra, Səlahəddinin əsiri olan frankların da aqibəti buna bənzər oldu. 1191-ci il sentyabrın 7-i Səlahəddin və I Riçardın orduları Ərsuf ətrafında görüşdülər. Bu döyüşdən səlibçilər qalib çıxdılar. Səlahəddinlə Riçard arasındakı münasibət hərbi rəqabətdən başqa qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmuşdu. Məsələn, İngiltərə kralı döyüşlərin birində yaralandıqda, Səlahəddin ona özünün şəxsi təbibinin qulluqlarını təklif etmişdi. Daha sonra, Ərsuf döyüşündə Riçard atını itirdikdə, müsəlmanların mərd soltanı öz rəqibinə iki at yolladı. Frankların düşərgəsində su çatışmazlığı haqqında eşitdikdə isə, Səlahəddin onlara dağlardan yığılmış qar içində meyvə yolladı. Öz növbəsində, Riçard öz bacısını Səlahəddinin qardaşına verməyi və Qüdsü onların toy hədiyyəsi etməyi təklif etdi.

İki hökmdar 1192-ici ildə Ramla müqaviləsini bağlayaraq, bu qərara gəldilər ki, Qüds müsəlmanların əlində qalsın, ancaq bir şərtlə ki, xristian zəvvarlarına heç bir maneə törədilməsin. Müqavilənin şərtlərinə görə, Latin krallığı indi Tirdən Caffaya qədər uzanan ensiz zolaq çərçivəsində yerləşməli idi.

1193-cü il martın 4-ü, I Riçardın Avropaya qayıtmasından dərhal sonra, Səlahəddin vəfat etdi. Səlahəddinin xəzinəsi açıldıqda məlum oldu ki, orada onun dəfninə belə çatacaq pul yoxdur. Səxavətli hökmdar var-dövlətinin çox hissəsini xeyriyyə işlərinə xərcləmişdi.

Səlahəddinin məqberəsi Dəməşqdəki Ümeyya məscidində yerləşir.

Tarixdə necə tanınır?

Xristianlara qarşı apardığı amansız mübarizəyə baxmayaraq, Səlahəddin Avropada mərd cəngavər şöhrətini qazanmışdır. Onun şöhrəti o dərəcəyə çatmışdır ki, onun haqda epos yazılmış, və hətta dahi İtalyan şairi Dante Aliqieri onu cəhənnəmin xeyirxah dinsizlərin yaşadığı guşəsində təsvir etmişdir. Səlahəddin həmçinin Sör Valter Skotun 1825-ci ildə yazdığı Tilsim əsərində də müsbət şəkildə göstərilmişdir. Səlibçilərin 1099-cu ildə Qüdsü işğal etdikdən sonra törətdikləri vəhşiliklərə baxmayaraq, Səlahəddin girov pulunu ödəyən sınavi katolikləri və hətta xristian döyüşçülərini əfv etdi. Yunan pravoslav məzhəbinin tərəfdarları ilə daha yaxşı rəftar olunurdu, çünki onlar səlibçilərə qarşı çıxış etmişdilər. Səlahəddin və onun yaşadığı dövr haqqında maraqlı məlumat Təriq Əlinin müəllifi olduğu Səlahəddinin Kitabı romanında verilir.

TARİYEL KÜSKÜN VƏTƏN YADA DÜŞÜBDÜ

Dəlidağım cəlladların, şərəfsizin, yadımdı,
Gəlinqaya kimsəsizdi, başı kəsik qadımdı.
Ay eloğlu susmaq olmaz, bu ki, sənin adımdı,
Yağı düsmən hayasızdı, əlaqsızdı, çaşıbdı,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Sarıyerim dərdimizdən, saralıbdı, solubdu,
İstisuyum kövrəlibdi, göz yaşına dönübdü.
Tərtər çayı aşıb-daşmır, intizardan donubdu,
Həsretimiz, dəhşətimiz ürəklərdə coşubdu,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Qərib çaylar, görən yenə şaqqıldayır, çağlayır?
Kəderimiz, ah-naləməz şiş qayanı dağlayır,
Kəmə qaya gecə-gündüz kədərlənir, ağlayır,
Dərdlərimdən, ah-vayımdan başım yaman şişibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Daşlıtəpə, biz olmadan kəlikotun oldumu?
Qantəpərin, gicirtkanın, yarpızın da soldumu?
Ətəyində sarıbulaq göz yaşına doldumu?
Bu həsrətdən, intizardan bağırimbaşı bişibdi,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Bilirəm ki, qənşərquzey qərbsiyib ağlıyır,
Dərindərə bizsiz qalıb, gecə-gündüz zarıyır,
İllər ki, maral uçan, öz maralın arayıb,
Qartal uçmur, dağ keçisi zirvələrdən düşübdü,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Gəl-gəl bulaq darıxıbdı, gəl-gəl deyir elinə,
Şır-şır bulaq şırıldamır, düşüb düşmənlərinə,
Nişdər suyu qan ağlayır, dönüb gözyaş selinə,
Səllər-sular, qəzəbindən şaqqıldayıb, daşıbdı,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

Allahımız bil, böyükdür, qəm eyləmə ay Küskün,
Qismət olar İnşallah, bacandan çıxar tüstün,
Yurddan köşkün düşənlərin yurda döner būs-bütün,
El-obamız nə zamandı sönməz oda düşübdü,
Vətənsizəm, Vətən oğlu, Vətən yada düşübdü!

VERƏR DÜNYA

Vicdanlının dərd ağardar saçını,
Arsız olanlara vec gələr dünya.
Namuslu şərəfin bələyər, bükər,
Binamus insana zər verər dünya.

Sərt baxışla məzlumlara baxana,
Alına yüz cürə ləkə yaxana,
Şərəfsiz sinəyə medal taxana,
Bunu oğul bilər, ər görər dünya.

Nadana, namərdə sinə gərəne,
Yetim- yesirlərə kömmək edənə.
Qeyrətlə yaşayıb, adla öləne,
Ağılsız söyləyər, kor deyər dünya.

Aqilin, alimin dərdləri bitməz,
Çörək daşdan çıxar, işi yürüməz.
Şərəfsiz olanlar heç vaxt sürünməz,
Göz üstə bəsləyər, şah bilər dünya.

Düz sözü danışib, söyləmək olmaz,
Kəsəllər dilini yeridə qalmaz.
Küskün bu dünyadan heç nə alınmaz,
Səni dönük görüb, tez silər dünya.

YARANMIŞAM MƏN

Günahkar deyilsən, günahın yoxdu,
Pis gün görmək üçün, yaranmışam mən.
Əzəldən qisməti, bəxti kəmədənəm,
Hicran darağıyla daranmışam mən.

Könül sarayımı himdən söküblər,
Tənha bir diyarda, yuva tikiblər,
Ömrümə kədəri libas biçiblər,
Libası qarayam, qaralmışam mən.

Sən yoxsan, ürəyim dərdə bükülüb,
Fikrimə yüz cürə qəmlər əkilib,
Köksümə od yağıb, atəş təkülüb,
Atəşə, alova qalanmışam mən.

Kədər gözlərimdə nəmə dönübdü,
Sənli dünyam, sənizlikdən söndübdü.
Sən sevən Küskünün, çoxdan ölübdü,
Sanki yoxuymuşam, yalanmışam mən.

MİLLƏTİMİN DƏLİSİYƏM, KƏLBƏCƏRLİ BALASIYAM

Dəlidağlı Ədalətin sinəsində olan sazam,
O alışan pərdələrdə "Dilqəmiyə" yanan canam,
Babəkimin nəğməsiylə, ürəklərdə donan qanam,
Belə getsə ömrüm boyu, bu həsrətdən donasıyam,
Millətimin dəlisiyəm, Kəlbəcərli balasıyam.

Dədə Şəmşir darda qaldı, məzar daşı paralandı,
Dəmirçimiz, Kürd Şamilim, ürəyindən yaralandı,
Həsret çəkdi, öldü getdi, bir-birindən aralandı,
Pəran-pəran düşdü elim, bu dərdlərlə yanasıyam,
Millətimin dəlisiyəm, Kəlbəcərli balasıyam.

Məmməd Aslan söz xəznəsi, bu millətin öz dilidi,
Qədimoğlu millətsevər, millətinin sağ əlidi,
Mirşeyyafın dərdi vətən, həm də ki, oğul dərdidi,
Dərdinizlə şərikliyəm, bu dərdlərlə öləsiyəm,
Millətimin dəlisiyəm, Kəlbəcərli balasıyam.

Qənber əmi elin səsi, Kəlbəcərin, dür ləlidi,
Vətənçün əriyə, Bəhmən, Sücaətdi, Əlidi.
Küskünə də el söylədi-Vətənsiz Məcnun əhlidi,
Kəlbəcərsiz, Dəlidağsız dəli kimi qalasıyam,
Millətimin dəlisiyəm, Kəlbəcərli balasıyam.

SÜRÜNÜB QÜRBƏTDƏ TALAN OLMUŞUQ

Keşmə bulaqlardan, lələli düzdən,
Qiyətli kələmdən, dəyərli sözdən,
Abırdan, ismətdən, həyalı üzden,
İllər ki kənar qalan olmuşuq,
Sürünüb qürbətdə, talan olmuşuq.

Vətən həsrətiylə talanmışıq biz,
Qürbət yoxuşunda sınanmışıq biz,
Kədər tonqalına qalanmışıq biz,
"Qaçqın" deyənlərə ilan olmuşuq,
Sürünüb qürbətdə, talan olmuşuq.

Sazımın simləri kədər pasıdı,
Qəlbimin telləri şəhid yasıdı.
Bu necə qarğşdı, necə asıdı,
Həsret alovunda yanan olmuşuq,
Sürünüb qürbətdə, talan olmuşuq.

Küskünəm, yuvasız yurdsuz bir kəsəm,
Qübbədə dumanam, tüstüyəm, hisəm...
Kaş bir mehə dönəm, dağlarda əsəm,
Kədər baxçasında solan olmuşuq,
Sürünüb qürbətdə, talan olmuşuq.

ŞEYTANIN FELİYLƏ SALMA NAHAQQA

Milyonlar içindən tək seçilmişəm,
Pis günün boyuna çəp biçilmişəm.
Hicran bədəsində şən içilmişəm,
Boynumdan asılıb həsrətin qəmi,
Gözümdən qurumaz hicranın nəmi.

Bu fani dünyanın tapmadım çəmin,
Görmədim həyatın sevincin-dəmin.
Ömrümə yüklədim illərin qəmin,
Çətin bundan sonra xoş günü tapam,
Hicranın qəmindən, nazılmış sapam.

Sevinc anı oldu bir yuxu kimi,
Tez gəldi, tez getdi bir qoxu kimi.
Yaşaya bilmədim bir çoxu kimi,
Sevinci saxlayıb, tuta bilmədim,
İlahi, mən axı niyə gülmədim?

Küskünəm, çox düşdüm böhtana, şərə,
Haqsızlıq odunda yandım min kərə.
Mən artıq dözmürəm bu dərdə, sərə,
Rəbbim, əl açırım qarşında haqqa,
Şeytanın feliylə salma nahaqqa.

SƏNSİZLİKDƏ YAŞAYIRAM

Çiskinli bir yağış kimi həyatıma çilənmisən,
Külə dönmüş bir arzu tək yollarıma ələnmisən,
Elə böyük sevgisən ki, varlığımıza bələnmisən,
Sənli olan dünyam hanı?-Sənsizliyi daşıyırım,
Sənle oian dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Qəlbimdəki sarı tellər, həyatına köklənibdi,
Gözlərimdən axan yaşlar ürəyimə yüklənibdi,
Sənə olan saf duyğular kül olsa da bitməyibdi,
Kül içində közüm qalıb, hələ yanıb alışırım,
Sənle olan dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Sevgim bitib-tükənməzdi, elə bilki Kərəməm mən,
Ürəklərə eşqi yazan silinməyən qələməm mən,
Elə böyük sevgiyəm ki, sanki məşəl, ələməm mən,
Ziyarətə gəl hər dəndən bir, od oisam da danışıram,
Sənle olan dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Səni məndən alan dünya zalımyıdı, talan oldu,
Sevgimiz bir qönçəydi, açılmaqdan solan oldu,
Heç elə bil sevimdik, hərşey bitdi, yalan oldu,
Gümanlıq bir xəyaləm mən, gecə-gündüz çalışırım,
Sənle olan dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Sevinc sənle qoşa getdi, həsrət məndə sıralandı,
Tənha qaldı, öksüz qaldı, yüz yerindən yaralandı,
Ürək səniz daşa döndü, çınqıl kimi paralandı,
Səpələnib yollarına, toz-torpağa qarışıram,
Sənle olan dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Bir zamanlar qızınardın, alovuma, istimə sən,
Neçə ildi alışırım, necə dözdün tüstümə sən?
Gülüm, artıq gecikmisən, gəlmə mənim üstümə sən,
Talehimlə hələ-hələ, yavaş-yavaş barışıram,
Sənle olan dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

Sənsizliyin bil Küskünə, yaşınılmaz ölümdü yar,
Səninlə səniz yaşamaq, dəhşətli bir zülümdü yar,
O əyilən əsa deyil, mənim sınımış belimdü yar,
Məndən sənə dayaq olmaz, özüm zorla tablaşıram,
Sənli oian dünyamızı sənizlikdə yaşayırım.

SƏNLƏ ÖLMƏK ÜÇÜN YARANMIŞAM MƏN

Eşqim tükənməzdi, sevgim dəryadı,
Sənizlik olubdu eşqin fəryadı.
Yoxluğun canımda tutar qoymadı,
Sevginin oduna qalanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

Çarəsiz yarama məlhəm etginən,
Şaralan baxçamda yenə bitginən.
Məfur fikirləri başdan atginən,
Qəlbimdən qəlbinə calanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

Nolsun ki, yaşlanıb, yaşa dolmuşam,
Nolsun ki, saralıb vaxtsiz solmuşam.
Səninçün dünyaya eşq doğulmuşam,
Məcnun tək səhrələr dolanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

Demə ki, köksündə qalmayıb izim,
Sinənin üstündə, yanıbdı közüm.
Demə ki, yolumuz ayrılıb bizim,
Sevgi yoxuşunda sınanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

Bu haqsız dünyadan günah yığmışam,
Günahsız ömrümə, günah yağmışam.
Dağ boyda sevginlə, sanki dağmışam,
Sənin varlığında talanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

Küskünəm, ürəyim dərdlə doludu,
Sənle gedilən yol, haqqın yolu.
Sevgisiz dünyanın sanki sonudu,
Sənsiz bu dünyada yalanmışam mən,
Sənle ölmək üçün yaranmışam mən.

OLUB GÜLÜM

Yaman dalğalandı hicran dənizi,
Ləpələr köksümə dolubdu gülüm.
Dəniz də, dərya da yalan olubdu,
Məhəbbət dəryamız olubdu gülüm.

Baş vursan dəryama batıb qalarsan,
Ömürlük xəyala, fikirə dalarsan.
Ləçəyin quruyar sən də solarsan,
Ömrümün baharı solubdu gülüm.

Mən açıq söyləyim sözün düzünü,
Sən tapa bilmərsən burda özünü.
Yaxşısı budur ki, çək sən gözünü,
Məhəbbət xəyala dalıbdı gülüm.

Küskünəm, qəlbimdə ümmana döndün,
Xəyala çevrilib, gümana döndün.
Hər şeyi itirdik, zamana döndün,
Solmuş xətirələr qalıbdı gülüm.

EHMEDÊ XANÎ HAYATI VE ESERLERİ

"Ehmedê Xanî" kimdir, nerelidir?

Əvvəli ötən sayımızda

Bu eseri önemli kılan iki büyük özellik:

1- Dini bir ilim sahasında yazılmış ilk Kürtçe ders kitabı olması

2- Kendisinden sonra dini ilimler sahasında Kürtçe yazılmış diğer kitaplara bir örnek teşkil etmesi, onlar için bir kapı açması.

3- Mem û Zîn : Mem ve Zîn

Ehmedê Xanî'nin "Mem û Zîn"i bir şairin naklettiği bir aşk hikayesinden önce bir fikir kitabıdır. Bu kitabında doğu şiirinin bütün güçlü yanlarını yansıtanın yanında fikirlerini ifade etmede kendi kültür ve bilgisini açıkça ortaya koyan Xanî, kendisinden önce yazılmış olan kitaplarda kaydedilen düşünsel ve felsefi tartışmalar üzerinde de kafa yormuş ve bütün bunları yaparken kendine göre "hedefi" olan bir şair olarak hareket etmiştir.

"Mem û Zîn" in yazımı salt bir şiirsel destanın yazımı yada halk arasında tekrarlanan gelen ve kökü eskilere dayanan bir aşk hikayesinin şairane yazımı değildir. Bilakis şair belirli bir "hedef" için yazdığı bu kitapta mensup olduğu Kürt ulusunun gerçek durumunu, özelliklerini ve değerlerini ortaya koymayı amaç edinmiş ve dünyaya Kürtlerin tarihsel derinliklere sahip uluslardan bir olduğunu açıklayarak onların Fars ve Osmanlı boyunduruğundan kurtulmaya hakları olduğunu söyleyerek bu davasında oldukça şeffaf davranmıştır.

Xanî, doğunun büyük klasik şairlerini taklit etmekten çok bu şairlerin kendi dilleriyle ortaya koydukları destanlarının benzerlerinin Kürtlerde de var olduğunu ve bunların Kürtçe de yazılabileceğini ispatlamak istemiştir.

Mutasavvıf bir şair sıfatıyla kendi yaratıcı gücünü ortaya koyarak Kürtlerle öteki doğu halkları arasında irtibat kurmuş olan Xanî, doğu halklarının genel kültür mirasına ve edebiyatına katkı sağlayacak "çehresi kurdî olan" yeni bir tablo kazandırmıştır.

Şüphesiz "Mem û Zîn" üstün edebi dokusunun yanında felsefi ve düşünsel bir eserdir de. Birçok bilgi ve birikimi özetleyen, ve çok sayıda düşünsel meseleyi içeren, Kürt ulusunun hayatını ve döneminin yaşam tarzını tavsir eden tablolar çizmektedir

Ehmedê Xanî'nin bu eseri, ismini "Mem" ve "Zîn" adlı iki aşkıtan almaktadır. Aşk hikayesi Miladî 1393 yılında Cizre'de yaşanmıştır.

Ehmedê Xanî "Mem û Zîn"den önce Kürt coğrafyasında tanınan ve anlatılabilen "Memê Alan" folklorik hikayesini yeni baştan ele almış, ona kendi görüşlerini yansıtan yeni bir görünüm kazandırmış ve böylece onu dinsel, sosyal, siyasal ve ulusal görüşleri için kendi ifadesiyle bir "bahane" yapmıştır.

İçimdeki dertleri efsane kılayım
Zîn ve Mem'i bahane yapayım

Perdeden şöyle bir nağme çıkarayım
Zîn ve Mem'i yeniden yorumlayayım

"Mem û Zîn"i 44 yaşında tamamlayan Xanî, eserini nazım şekli olarak "Mesnevî" tarzında yazmıştır. Giriş bölümünde "Besmele ve Tevhîd", "Allah'a Yakarış", "Hz. Muhammed'e ve dört büyük halife'ye övgü", "Mirac olayı ve şefaah talebi", "Eserin ithaf edildiği kişiye övgü", "Eserin yazılış nedeni" yer alır.

Giriş bölümünde ki "Eserin ithaf edildiği kişiye övgü" adlı alt başlık en önemli dikkat çekici kısımdır. Zira mesnevilerde bu kısımda eserin ithaf edildiği kişinin adı anılarak bu kişi edebi incelikler dolu ifadelerle övülür. Xanî bu kısımda doğrudan doğruya bazı meziyetlerini sıraladığı Kürtleri övmekte ve böylece eserini Kürtlere ithaf etmektedir."Bu kısım, cesur ve gayretli Kürt topluluklarını açıkça övmeye ve bunca cömertliklerine ve ulusal onurlarına

rağmen bu toplulukların ne kadar bahtsız ve talihsiz olduklarını açıkça dile getirmeye ilişkindir."

Bu kısım için seçilen başlık'ta kolaylıkla anlaşılacaktır.

Şaştım kaldım Allah'ın hikmetinde
Acaba Kürtler bu dünya devletinde

Neden böyle hep mahrum kalmışlar?
Neden hep böyle yönetilen olmuşlar?

Beylerinin her biri cömertlikte Hatem'dir
Yiğitleri cengaverlikte birer Rüstem'dir

Sınırların tespitinde anahtar olan Kürtlerdir
Aşiretleri sınırlar üzerinde sağlam setlerdir

Birer denizi andıran Romlar ve Acemler
Ne zaman ortaya çıkıp harekete geçseler

Kürtler her taraftan kızıl kana bulanırlar
Berzah gibi onları birbirlerinden ayırırlar

Hem cömertlik, hem gayret, hem mertlik
Hem beylik, hem hamiyet, hem de yiğitlik

Bunlar Kürt aşiretleri için birer onaydırlar
Onlar gayret kılıcı ile adaleti sağlamışlar

Eğer bizler de bir olup beraber olsaydık
Birbirimize uyup da ittifak oluştursaydık

O zaman tamamlayacaktık dini ve devleti
Ve o zaman elde edecektik ilim ve hikmeti

Yazılış nedeni: Xanî bu kısımda başkalarının doldurmadıkları Kürtçe yazma boşluğunu kendisi mecbur kalıp doldurmaya çalıştığını, bunu ulusal bir bilinçle yaptığını, duru şarap kadar revaçta olan Arapça, Farsça ve Osmanlı Türkçesi dururken tortuyu andıran Kürtçe'yi tercih ettiğini ifade etmektedir.

"Mem û Zîn"i yazmak için Kürtçe'yi tercih etmesinin temel iki nedeni olarak el oğluna "Herkesin kendi dilinde kitapları varken, Kürtlerinki yoktur" ve "Kürtler aşktan mahrumdur" dedirtmemek olduğunu açıkça belirtmektedir.

"Mem û Zîn" in asıl konusu, Mem ve Zîn adlı kahramanlar arasında "mecazi" olarak başlayıp daha sonra "ilahi"leşip "hakiki"leşen bir aşk hikayesidir. Aşkları evlilikle noktalanıp "mecazi" merhaleyi aşamayan Tacdîn ve sitî de hikayenin önemli kahramanları arasında yer alırlar. Tacdîn dîvan vezirinin oğlu, Mem'de dîvan katibinin oğlu olup, kan kardeşi iki saray mensubudurlar. Hikaye'nin önemli kahramanlarından biri de Cizre beyi Zeyneddîn'dir. Sarayda yetişen Sitî ve Zîn bu beyin kardeşleridir. Hikayenin diğer kahramanları: Bey'in kötü karakterli teşrifatçı kapıcısı Bekir, Zîn ve Sitî'nin dadıları Hayzebûn, Tacdîn'in iki kardeşi Arif ve Çeko, Bekir'i ölümünden sonra cennet'te gören pîr. (Şeyh)

4- Dîwan

Xanî'nin değişik süreçlerde çeşitli münasebetlerle söylediği şiirlerinin bir araya getirildiği Dîwan'ında yer alan bazı nazım şekilleri şunlardır:

Gazel, Kaside, Kıta, Mulemma, Mustezad, Diğerleri

Dîwan'ın içeriğini oluşturan belli başlı konular şunlardır:

Tasavvuf, Mistik ve metaforik aşk, Metaforik Flora, Metaforik fauna, Sosyal, siyasal ve kültürel olgular, Diğer konular.

Hazırlayan: Mustafa ÖZER
Mustafaozer34@hotmail.com

Kürtler, Kuzeyde Azerbaycan'dan, doğuda Hazar Denizi, Fars ve Huzistan'ı kapsayan Güney Batı İran'a, güneyde Basra Körfezi'nden, batıda ise Fırat Nehri'ne kadar uzanan coğrafyanın en kadim sakinleri arasında yer almaktadırlar. Mezopotamya'nın kadim sakinleri Kürtlerin adı, dili ve ana vatanları hakkında çağlar boyunca farklı tezler ileri sürülmüştür. Fakat bu tezler çoğu zaman efsanelere dayanan ve mitolojileri bile aşan hurafelere vardırılmıştır.

Modern çağ akıl, bilim ve kritiğin öncelendiği bir yüzyıl olması hasebiyle bu tür tezler itibar etmemeyi aksine bilimsel yöntemlerle bu ulusun tarihini, dilini ve etnografyasını ortaya koymayı zorunlu kılan bir çağdır. İşte bu etkenlerden hareketle Kürtlerin kökeni, anavatanı ve dili üzerinde yaptığımız araştırmalar sonucunda önemli sonuçlara ulaştık.

Tabii ki sosyal bilimler durağan değil aksine sürekli bir devinimi bünyelerinde barındırırlar. Ulaşılan neticeler kesin konuşmak için yeterli olmamakla birlikte bu alanda yeni çalışmaya zemin oluşturulması açısından temel görevi görmektedir. Öte yandan Kürdolojinin ana problemleri arasında da yer alan bu konulara katkı sunmak düşüncesiyle bu çalışma kaleme alınmıştır. Konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar yahut ileri sürülmüş tezler ve tartışmalar üzerinde durmaktan ziyade ele geçen materyali yarı işlenmiş bir şekilde konunun muhataplarına sunuyoruz.

Kürtlerle ilgili yazıldığı bilinen en eski eser Ebu'l-Hasan el-Medaini (ö. 840) tarafından kaleme alınmış ve İslam'ın yayılmaya başladığı dönemde, Kürtler ve İslam ordusu arasında meydana gelmiş olan savaşları anlatan el-Qila' wel-Ekrad (Kaleler ve Kürdler) isimli eserdir.1 Günümüze ulaşmayan bu eserden Taberi yararlanmıştır.

Kürtler hakkında yazılan en eski eserlerden biri de Tarih, Botanik, Dil ve Astronomi gibi bilimlerde derin bilgiye sahip olan Ebu Hanife ed-Dînewerî (ö. 895)'ye aittir. Dînewerî, Ensabu'l-Ekrad (Kürtlerin Soykütüğü) isimli eserinde Kürtlerin kökeni ve soyu ile ilgili araştırmalarını bir araya getirmiştir. Eserin varlığı ise kendisinden çok sonra yaşamış yazarlar tarafından yapılan alıntılar sayesinde öğrenilmiştir.2 Henüz herhangi bir nüshası günümüze ulaşmayan bu eserin, Kürtlerin kökeni ve dillerine dair önemli bilgileri içerdiği muhakkaktır. Rus Oryantalist Romaskevic yaptığı araştırmalar sonucunda Saint-Petersburg Asya Müzesi'nde Risaletu Ensabi'l-Ekrad isimli bir eser gördüğünü söylemesine rağmen bunun kime ait olduğunu kaydetmez.3

Bu başlık altında Muhammed Efendi eş-Şehrezori (ö. 1667) tarafından bir eserin kaleme alındığı bilinmektedir.4 Romaskevic'in bahsettiği yazmanın bu yazara ait olma ihtimali ile beraber Dînewerî'ye ait olması da mümkündür. Bu elyazması incelendikten sonra konu netliğe kavuşacaktır. Şehrezori, ayrıca Arapça bir Kürt Tarihi kaleme aldı. Tarixu Kurdistan adını taşıyan bu eser Irak'ın Samerra kentindeki Askeriyyin Kütüphanesi'ndedir. 1113/1701 yılın-

da kopya edilmiş olan nüsha 270 varak 540 sayfadır.5

Kürtler hakkında eserlerinde yer veren en eski yazarlara gelince bunlar arasında muhakkak ki Mesudi ilk sıralarda yer alır. Nitekim o Murucu'z-Zehab we Ma'dinu'l-Cevahir ve et-Tenbih we'l-İşraf isimli eserlerinin her ikisinde de Kürtlere yer vermiştir.6

'Kürtlerin soyları ve kollarına gelince; insanlar onların kökeni konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bir görüşe göre Dahhak isimli kralın sırtında yılan benzer iki tane çıkıntı çıkmıştı. Bu yılan benzer çıkıntılar sadece insan beyniyle besleniyordu. Dahhak bu uğurda çok sayıda Fars öldürdü. Dahhakın veziri hergün bir erkek ve bir koç kesiyor, beyinlerini birbirine karıştırıyor ve Dahhakın sırtındaki bu iki yılan benzer çıkıntıya sürüyordu. Kurtulanlar da dağlara kaçıyorlardı. Burada yalnız başlarına yaşamaya başladılar ve çoğaldılar. İşte Kürtlerin kökeni bu olaya dayanır. İşte Kürtler dağlara kaçan bu insanların soyundandırlar. Zamanla kollara ayrıldılar.7

Mesudi, Kürtlerin kökeni ile ilgili olarak ileri sürülen bütün görüşleri kaydettikten sonra kendi görüşünü de söyler. 'Kürtlerin kollarına gelince ise bunlar Dînewer ve Hemedan şehirleri arasındaki bölgede yaşayan Şohcan, Azerbaycan bölgesindeki Kinkewer bölgesindeki Macurdan, Hezbaniler, el-Cibal denilen Zağros Dağlarında Şadincan, Lur, Madincan, Mezdincan, Barisan, Xali, Cabarqi, Cawani, Mistegan, Şam bölgesindeki Dünbülliler, Yakubiler, Musul ve Cudi Dağı eteklerinde yaşayan Hristiyan Cozkan aşiretleridir. Kürtler içerisinde Hz. Osman'ı suçlayan bir grup Harici de vardır.8 Mesudi, Kürtlerle ilgili olarak mitolojiye varan akıl almaz söylencelere bile yer verdikten sonra kendi kanaatini belirtir. Ona göre Kürtler Kuzey Mezopotamya'nın ünlü Arap kabileleri Mudar ve Rebia'ya mensupturlar. Fakat gerek Mesudi ve gerek o dönemdeki bir çok yazar arasında yaygınlık kazanmış hatta bazı Kürtler tarafından bile benimsenmiş gibi görünen bu algının, Arap olmayan Müslümanların itibar kazanma düşüncesinden hareketle oluşmuş veya oluşturulmuş olduğu düşüncesindeyiz. Nitekim Arap olduğunu iddia eden Kürtlere günümüzde bile rastlamak mümkündür.

Kürtlerin Ülkesi

Kürtlerin yaşadıkları en eski ana vatanları ve tarih içerisinde yaşadıkları ülkeler yeterince bilinmemektedir. En meşhur kanaat onların Mezopotamya'nın yerli halkları arasında olduğudur. Kuşku yok ki Kürtlerin tarih içerisinde yalnızca Mezopotamya'da yaşadıkları söylenebilir. Çünkü yaptığımız araştırmalarda Kürt coğrafyasının daha geniş bir bölgeyi kapsadığını gördük. Özellikle Batı İran'ın Kürtlerin önemli yerleşim yerleri arasında olduğu kaynaklar tarafından dile getirilir. Çoğunlukla dağlık olan bu coğrafyada yaşam koşulları tabii ki zordur. Mesudi, Kürtlerin bu çetin coğrafyada yaşamı kendi istekleriyle tercih etmediklerini bilakis maruz kaldıkları zulüm ve baskıdan dolayı dağlara çekilmeye mecbur kaldıklarını ifade eder.

Kürtlerin yaşadıkları coğrafya ilgili araştırmalar yapan bilginlerin en önemlisi kuşkusuz İbn Hawqal'dır. Aslen Nusaybin'li olan bu yazar Kürtlerin yaşadıkları coğrafya ile ilgili çok önemli bilgiler verir. İbn Hawqal, Suretu'l-Ard (Yeryüzünün Şekli) isimli eserinde en eski Kürdistan haritasını resmeder. İbn Hawqal el-Cibal denilen Zağros Dağları arasında kalan geniş bölgeyi kapsayacak şekilde Mesayifu'l-Ekrad we Meşatîhim (Kürtlerin Yaylak ve Kışlakları) adı altında Kürd coğrafyasına yer verir.

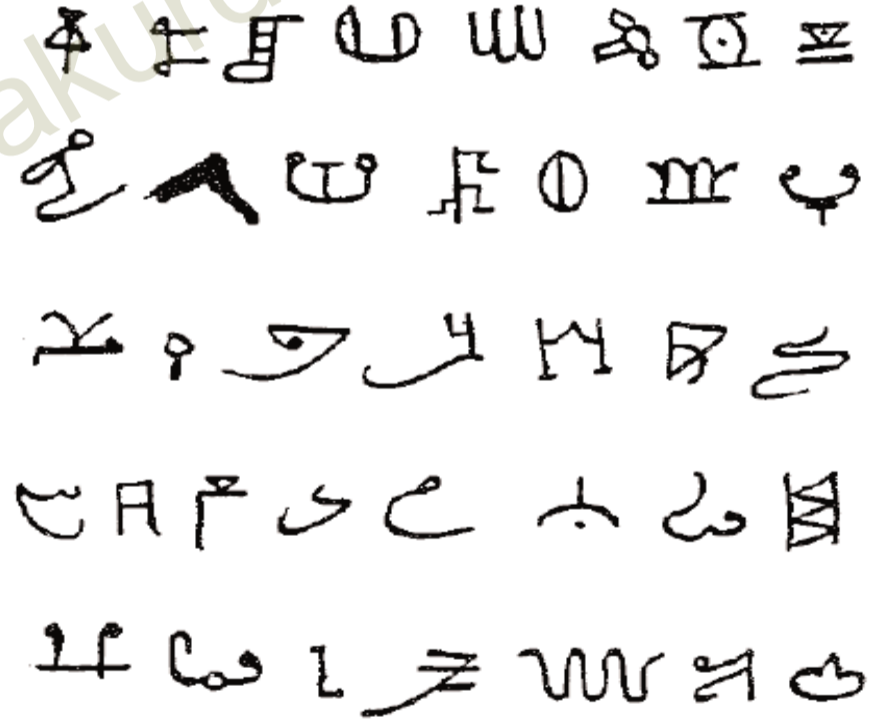
Bu haritadan hareketle Kürtlerin anavatanlarından birinin Zağros Dağları olduğu kesinlik kazanmaktadır.9 İbn Hawqal, Zağros Dağlarında yaşayan Kürd aşiretleri arasında Humeydi, Lari, Hezbanî ve Mihrani gibi önemli aşiretleri sayar.10

Kürtlerin yaşadıkları coğrafya hakkında bilgi veren bir diğer bilgin Türk Dili uzmanı Qaşgarlı Mahmud'dur. Qaşgarlı Mahmud, Diwanu Luğati't-Türk isimli meşhur Türkçe-Arapça sözlüğünde çizdiği dünya haritasında Sam Azerbaycan

arasında Remican diye meşhur olan Ciloyeh'in Zemm'i, Şehriyar'a ait Mazincan Zemmi, Salih oğlu Hüseyine ait Diwan Zemmi, Leys oğlu Ahmed'e ait Lewalacan Zemmi, Kariyan Zemmi gibi önemli Zemmleri sayar. Daha sonra Fars bölgesindeki Kürd aşiretlerini sıralar. Bunlar ise, Kirmani, Ramani, Meyden, Beqili, Bendazmehri, Sebbahi, İshaqi, Azırgani, Suhreki, Temadehni, Ziyadi, Sehrewi, Bendazqi, Xusrewi, Zenci, Safari, Şehyari, Mihreki, Mubareki, İstamehri, Şahewi, Furati, Selmoni, Syari, Azaddoxti, Muttalibi, Memali, Lari, Berazdoxti, Şahkani ve Celili aşiretleridir.

İbn Hawqal Kürd, Aşiretlerinin bu saydıkları ile sınırlı olmadıklarını daha fazla olduklarını, yaklaşık olarak yüz tane aşiretin bulunduğunu kendisinin ise sadece otuz civarında aşireti saydığını söyler. Şayet Zek%ot Divanları incelenirse bu sayının artacağını söyler. Zira bu arşivlerde bölgede yaşayan Kürd aşiretleri ve sayıları hakkında istatistiksel veriler mevcuttur. Ona göre burada yaşayan Kürtler

Eski Kürt alfabesi

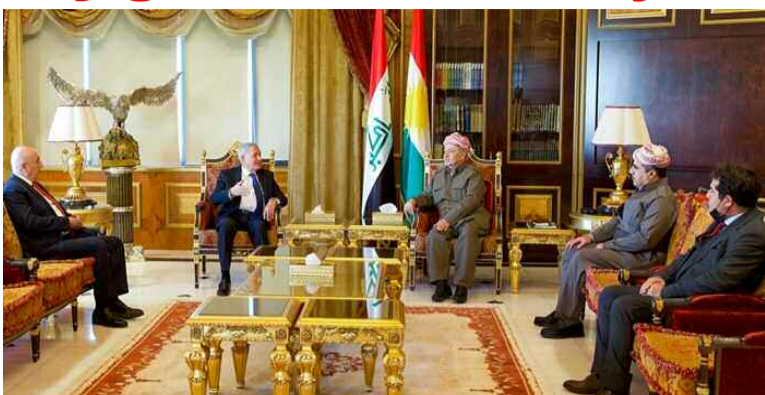
Irakeyn (Irak-ı Arap ve Irak-ı Acem), Mısır ve Hicaz Yarımadası arasında kalan bölgeyi Ardu'l-Ekrad (Kürtlerin Ülkesi/Kurdistan) olarak isimlendirir. Tarif edilen bu yer tam olarak Mezopotamya'yı kapsamaktadır. Böylelikle Mezopotamyanın Kürtlerin en eski yurtlarından biri olduğu kesinlik kazanmaktadır.

İbn Hawqal'ın Kürtlerin anavatanı olarak saydığı yerlerden bir diğeri de Fars Körfezi'dir. İbn Hawqal burada yaşayan Kürtlerin, Zemm dedikleri bir sosyal örgütlenmeye sahip olduklarını söyler. Her bir Zemm'e ait köyler ve şehirler vardır. Bütün bu yerlerin vergisini bir Kürt yönetici toplar. Bu kişi kendisine bağlı yerlerin yararını gözetmek, kervanları güvenli bir şekilde geçirmek, bu amaçla yol güvenliğini sağlamak, bağlı oldukları sultanın işlerini yürütmek ve emirlerini uygulamakla sorumludur. Bu Zemmler birer federal idare birimleridir. Bunlar

toplam 500 bin eve sahiptirler. Her bir aşirette bin tane atlı vardı. Yaz ve kış beraber sürülerine mera bulmak için yaylak ve kışlaklara çıkarlardı. Soğuk bölge sınırlarında yaşayanlarda bu tarz bulunmazdı. Burada yaşayan Kürtler koyun ve katır beslerlerdi. Deve onların bulunduğu bölgede çok azdı. Kürtler binek olarak çoğunlukla katırlara binerlerdi. Yaşam tarzı olarak Araplara benzerler.11

Yukarıda verilen kayıtlar daha çok İran Kürtleri için geçerlidir. Çünkü İran Kürtleri göçebe yaşam sürerken Mezopotamya Kürtleri ise yerleştiler. Bu nedenle Kürtlerin tarih içerisinde kurdukları devletlerin büyük çoğunluğunun Mezopotamya ve civarında olduğu görülmektedir. Mezopotamya Kürtleri daha çok tarım, botanik ve sanat alanında dahailer bir seviyeydiler. Bu durum yerleşik olmanın sonucudur.

Serok Barzanî pêşwazî li Letîf Reşîd kir: Piştgirî dan bernameya hikûmeta Iraqê

Serok Mesrûr Barzanî, îro Sêşemê li Pirmamê pêşwazî li Serokomarê Iraqê Letîf Reşîd kir.

Baregeha Barzanî piştî

hevdîtîne ragihand ku di hevdîtîne de rewşa siyasî ya Iraqê û pêşhatên nava prosêya siyasî û pêngavên hikûmeta nû ya Iraqê hatin

guftûgokirin.

Hat diyarkirin ku her du aliyan piştevaniya xwe ji bo hikûmeta Iraqê û bicihkirina bernameya hikûmetê dubare kirin.

Herwiha di civînê de herdu aliyan ronahî hate xistin ser pêwendiyên Iraqê û welatan û civaka navdewletî û tekezî li rol û pêgeha Iraqê li navendên herêmî û navdewletî hate kirin û tekezî li wê hate kirin ku dûrî zimanê gefê, li ser binemaya diyalogê kêşe bêne çareserkin. **PeyamaKurd**

Amerîkayê bang li Îranê kir: Êrîşên xwe rawestîne

Wezareta Derve ya Amerîkayê bi tundî êrîşên Îranê yên mûşekî û dronî yên bo ser axa Herêma Kurdistanê şermezar kir û ragihand, "Em li kêleka hevbeşên xwe yên li Bexda û Hewlêrê ne.

Berdevkê Wezareta Derve ya Amerîkayê Ned Price di daxuyaniyeke nivîskî de êrîşên berdewam ên Îranê yên bo ser axa Herêma Kurdistanê bi tundî şermezar kir.

Êvara Duşembê bi dema Amerîkayê û sibeha îro Sêşembê 15ê Mijdarê bi dema Hewlêrê, Berdevkê Wezareta Derve ya Amerîkayê Ned Price derbarê êrîşa nû ya Îranê bo ser baregehên partiyên Rojhilatê Kurdistanê yên li nav axa Herêma Kurdistanê de dauyanî da û ragihand, "Em bi tundî êrîşên berdewam ên mûşekî û dronî yên Îranê yên li dijî Herêma Kurdistanê şermezar dikin."

Ned Price diyar kir, Îran bi awayekî berdewam û bê şermane serweriya axa Iraqê binpê kiriye û daxwaz ji Îranê kir, êrîşên xwe bo ser axa Herêma Kurdistanê û Iraqê rawestîne û gefên zêdetir li

dijî yekîtiya axa Iraqê neke.

Di beşeke din a daxuyaniyê de, Berdevkê Wezareta Derve ya Amerîkayê tekezî li piştevaniya Waşingtonê bo Hewlêr û Bexdayê dîke.

Ned Price wiha got, "Em bang li Îranê dikin ku gelek caran û bi bêşermane serweriya Iraqê binpê kiriye, van êrîşan rawestîne û xwe ji gefên nû li ser yekparçeyiya axa Iraqê dûr bixe. Amerîka li kêleka hevbeşên me yên li Bexda û Hewlêrê radiweste û armanca hikûmeta Iraqê ya parastina ewlehî, aramî û serweriya welat jî hevbeş e."

Duh 14ê Mijdara 2022an Supaya Pasdaran a Îranê bi mûşek û dronan êrîşî barege-

hên Partiya Demokataka Kurdistanê Îranê (PDKÎ) li navçeya Koye ya Hewlêrê û baregeha Komeleya Zehmetkêşan a Kurdistanê li gundê Zirgûwêz li parêzgeha Silêmaniyê kir. Rêveberê Nexweşxaneyê Şehîd Dr Xalîd a Koyê, Dr Şêrwan Celal, di bombebarana sînorê Koyê de 2 pêşmergeyan canê xwe ji dest dan û 8 kes jî birîndar bûn.

Pêştir di 28ê Îlona îsal de jî Supaya Pasdaran a Îranê bi mûşek û dronan êrîşî baregehên partiyên Rojhilatê Kurdistanê yên di nav axa Herêma Kurdistanê de kiribû, ku di encama wê êrîşê de 17 kesan canê xwe ji dest dabûn û zêdetir ji 50 kes jî birîndar bûn. **Nerina Azad**

Piştgwêxistinî pêkhatên Kerkûk dijî pêkvajiyên ye

Serokê Desteya Giştî ya Herêmên Kurdistanê yên Derveyî desthilata Huqumeta Herêma Kurdistanê Fehmî Burhan, di hevdîtina li gel pêşmergeyên dêrîn ên Kerkûkê de, tekezî li ser siyaseta çepikên Gul ya Serok Mam Celal kir.

Fehmî Burhan bi Dana Esed Şewirmendê Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî, Şalaw Mihemed Berpîrsê Sekretariya Serok Mam Celal li Kerkûkê û Dr. Mîrza Danayî Şewirmendê komîteya li bajarê Kerkûkê bi hejmarek pêşmergeyên dêrîn re civiya.

Di destpêka civînê de, pêngavên pêkanîna huqumeta Êraqê û bernameya ku ji aliyê Serokwezîrê Êraqê Mihemed Şîe Sûdanî ve hatiye biryardan, hate nixandin û tekezî li ser cîbicikirina rojevê bi taybetî yên girêdayî madeya 140 a destûrê di vê derbarê de kirin. Piştgiriya huqumeta nû ya Êraqê ji bo rewşa niha ya van navçeyan pêwîstîyeke girîng hat dîtin.

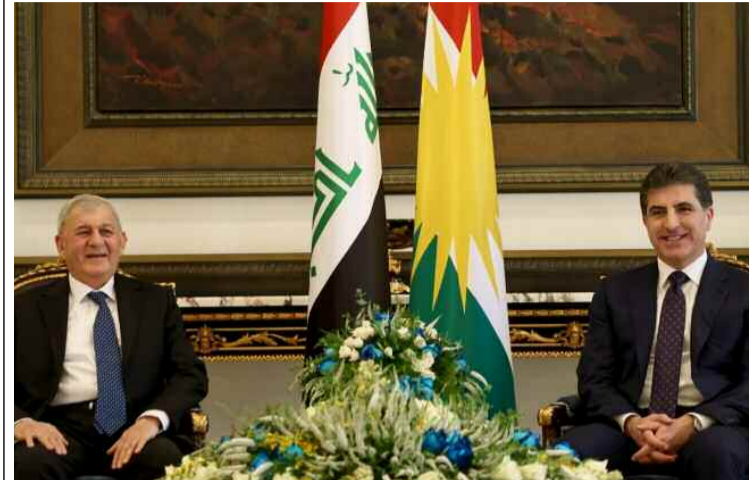
Di beşeke din ya civînê de behsa mafên gelê Kurd û tevahiya pêkhatiyên xwecihî yên

Kerkûkê hate kirin û tekez li ser vê yekê hate kirin ku her cure cudahî û xemsaî li hember Kurd û her civakeke din ya xwecihî ya Kerkûkê li dijî siyaseta bihevreyîyana li nava bajar û navçeyê dê pêşerojê xeternak hebe. Di dawiya civînê de pêşmergeyên dêrîn wiha gotin: "Weke her car em ê parastina Kerkûkê û prensîbên destûrî yên ku mafên bingehîn ên gelê me îsbat dikin, biparêzin. **PUKMEDIA**

Nêçîrvan Barzanî û Letîf Reşîd, li ser çareseriya pirsgirêkên siyasî axivîn

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serkomarê Iraqê Letîf Reşîd, di hevdîtina xwe ya ku îro li Hewlêrê kirin de tekezî li ser çareseriya pirsgirêkên navbera Hewlêr û Bexdayê kirin.

Di agahiyên ku li ser hevdîtina navbera Nêçîrvan Barzanî û Letîf Reşîd hat kirin, hat gotin ku Nêçîrvan Barzanî ji bo Reşîd gotiye,

"Em li bendê ne ku li gorî derfetê, hûn rola xwe di çareserkirina pirsgirêkan de bilfzin. " Hat diyarkirin ku amadehî û piştevaniya Herêma Kurdistanê ya ji bo çareserkirina pirsgirêkên navbera Bexda û Hewlêrê û hevkarîkirina ligel hikûmeta federal a ji bo aramî û ewlehiya welêt jî ji aliyê Nêçîrvan Barzanî ve hatiye dupatkirin.

Her wiha hat ragihandin ku Serokomarê Iraqê spasiya pêşwazî û piştevaniya Nêçîrvan Barzanî kiriye û hêvî kiriye ku bi hevkarîya hemû hêz û aliyan siyasî yên Iraqê, ew bikaribin bi hev re kêşeyên di navbera Hewlêr û Bexdayê de û pirsgirêkên din ên welêt çareser bikin û aramî û ewlehiyê biparêzin.

Hat eşkerekirin ku aliyan tekezî kiriye ku têgihîştina hevbeş a di navbera Hewlêr û Bexdayê de kilîla aştî û aramiya welêt e û hat zanîn ku li ser rewşa navçeyê bi giştî û li ser çend mijarên din nixandin hatine kirin. **PeyamaKurd**

Bombebarankirina Kurdistanê pirsgirêkan çareser nake

Şanaz Îbrahîm Ehmed, ragihand, bombebarankirina welatîyên bêguneh, jin û zarokên Êraqê, ne tenê nakokiyên di

navbera van welatan û Êraqê de kûrtir dike, belkî encamên nebaş jî derdixe holê.

Nivîsa peyamê.

Bombebarankirina xaka pîroz a Kurdistanê ti pirsgirêkên cîranên me çareser nake. Pirsgirêka wan di nava xwe de ye, bêhurmetîkirina gelê welatê xwe û binpêkirina mafên hemwelatîyan e.

Ev yek bi destdirêjiya li ser xak û gelên welatên cîran çareser nabe. Berovajî vê yekê, ev êrîş ne tenê mafên gelan binpê dikin û rastiya welatên wan nîşan didin, belkî guh nadin qanûn û rêzikên navneteweyî û rêz li kevneşopîya cîrantiya baş nagirin.

Bombebarankirina sivîlên bêguneh, jin û zarokên Êraqê ne tenê nakokiyên di navbera van welatan û Êraqê de kûrtir dike, belkî dê bibe sedema encamên nebaş jî. Hindek deriyên sînorî yên cîrana derbaz dikin ku rewabûn didin destê wan ji bo derbaskirina her cure sînoran vedikin li hember wan kesên ku rêzê li serweriya navçe û Êraqê nagirin.

Şanaz Îbrahîm Ehmed, PUKMEDIA

Mesrûr Barzanî û Letîf Reşîd çareserkirina kêşeyên Hewlêr-Bexdayê gotûbêj kirin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, îro 15ê Mijdarê li paytext Hewlêrê pêşwazî li Serokomarê Iraqê Letîf Reşîd kir.

Hat ragihandin ku di hevdîtîna de her du aliyên tekezî li ser destpêkirina gotûbêj û danûstandinên ji bo çareserkirina kêşeyên navbera

Hewlêr û Bexdayê kirin.

Di civînê de li ser guherîn û pêşatên herî dawî yê Iraq û navçeyê û girîngiya çareserkirina kêşeyên navbera Herêma Kurdistanê û hikûmeta federalî, bi awayekî bingehîn û li ser bingeha destûrê û di çarçoveya karnameya wezarî ya hikûmeta nû ya federal gotûbêj hat kirin.

Hat diyarkirin ku herdu aliyên tekezî li ser wê yekê kirin ku şandeke Hikûmeta Herêma Kurdistanê serdana Bexdayê bike, bi mebesta destpêkirina gotûbêj û danûstandinên derbarê çareserkirina kêşeyan de.

Herwiha di beşeke din a civînê de jî behsa girîngiya parastina asayîş, îstîqrar û serweriya Iraqê hate kirin.

PeyamaKurd

Serokkomarê Iraqê bi serdanekê gihîşt Hewlêrê

Firokeya Serokkomarê Iraqê beriya keliyekê li Firokexaneya Navdewletî ya Hewlêrê danî.

Serokkomarê Iraqê Ebdulletîf Reşîd îro bi serdanekê gihîşt Hewlêrê û dê bi serok Mesûd Barzanî û rayedarên din ên Herêma Kurdistanê re bicive. Firokeya Serokkomarê Iraqê beriya keliyekê li Firokexaneya Navdewletî ya Hewlêrê danî. Li Firokexaneya Navdewletî ya Hewlêrê, Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî pêşwazî li Serokkomarê Iraqê Ebdulletîf Reşîd kir. Li gor agahiyan, Ebdulletîf Reşîd dê bi Serok Mesûd Barzanî û herwiha bi Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî re bicive. Serokkomarê Iraqê herwiha dê serdana bajarê Duhokê jî bike û beşdarî di konferanseke Zanîngeha Amerîkî ya li vî bajarî bike.

Nerina Azad

Navenda Parastina Gel: Tu têtîliya me bi teqîna li Stenbolê tune

Femandariya Giştî ya Navenda Parastina Gel diyar kir ku tu eleqeya wan bi teqîna li Taksîma Stenbolê tune û sersaxî ji xizmên kesên jiyana xwe dane re xwest. Femandariya Biryargeha Navenda Parastina Gel daxuyaniyê nivîskî weşand û got "Beriya her tiştî em sersaxiyê ji xizmên kesên di teqîna li Stenbolê ya di 13'ê Mijdarê de jiyana xwe ji dest dane û ji birîndaran re jî şifaya xêrê dixwazin."

Di dûmahîka daxuyaniyê de ev tişt hate diyarkirin:

"Gelê me û raya giştî ya demokratîk dizane ku tu têtîliya me bi vê bûyerê re tune, em sivilan nakin hedef û çalakiyên li dijî sivilan jî qebûl nakin. Em tevgereke wisa ne ku, em têtîliya bi heq û meşrû ya azadiyê dimeşînin. Bi perspektîfa ku em dixwazin bi civaka Tirkîyeyê re siberojeke hevpar, demokratîk, azad û vekhev ava bikin, em tevdigerin. Ji ber vê qet nabe ku em li ser zemîna Tirkîyeyê kesên sivil bikin hedef."

Eşkere ye ku li hemberî têtîliya me ya rewa rejîma AKP û MHP'ê ditengije. Bi taybetî ji ber ku teşhîr bû ew çekên kîmyewî bi kar tînin û dîmenê şewitandina leşkerên wan derket holê. Ji bo ku vê rewşê biguherînin tê dîtin ku dixwazin planeke tarî têtîliya meriyetê. Piştî vê bûyerê Kobanê kirine hedef û ev jî plana wan diyar dîke. Dema ku mirov ji vê

çarçoveyê lê binihêre, tê dîtin ku ev bûyerê de têtîliya bikaranînê têtîliya kirin ku Kurd an jî kesên ji Sûriyeyê ne lê ev tişt wê encamê neguherîne. Tê dîtin ku ev destpêka planeke tarî ye. Di vî warî de girîng e ku hêzên demokrasîyê yê Tirkîyeyê û raya giştî vê pêvajoya tarî bibînin, ji bo ku ev bûyer were deşîfîkirin têtîliya kirin." **anfkuudi.com**

Mîrê Êzidiyan: Papa Fransîs soz da ku ji bo Êzidiyan çî ji destê wan bê dê bikin

Mîrê Kurdên Êzidî yê li Kurdistanê û cîhanê Mîr Hazim Tehsîn Beg bi Papayê Vatîkanî Papa Fransîs re dicive û diyar kir ku Papa Fransîs soz da ku ji bo Kurdên Êzidî çî ji destê wan bê dê bikin.

Mîrê Kurdên Êzidî yê li Kurdistanê û cîhanê Mîr Hazim Tehsîn Beg ligel şandeke duh Duşemê 14ê Mijdara 2022yan li ser vexwendina fermî bi Papayê Vatîkanî Papa Fransîs re civiya.

Derbarê hevdîtîna de Mîr Hazim Tehsîn Beg ji Rûdawê re got:

"Hevdîtîneke girîng bû, bi germî em pêşwazî kirin. Me li ser rewşa Êzidiyan, Şingal û Kurdistanê gotûbêj kir." Mîr Hazim Tehsîn Beg eşkere kir ku Papayê Vatîkanî Papa Fransîs ji wan re gotiye; "Em dê her tiştê ku ji me bê dê ji bo we bikin. Em dê hewl bidin ku civaka navneteweyî ji bo çareseriyê pirs-girêka Şengalê zextê li Iraqê bike."

Nakokiyên siyasî yê li Şingalê li ser vegera bi hezaran Kurdên Êzidî bo ser xaka xwe, çarenivîsa 3 hezar jin û zarokên windabûyî yê

Kurdên Êzidî mijarên sereke yê hevdîtîna Papa Fransîs û Mîrê Êzidiyan bûn.

Meyan Xatûn a hevîna Mîr Hazim Beg ku di nava şandeyê de cih girtibû, bang li civaka navnetewî kir ku bila ev neheqîya li hemû jinên cîhanê û bi taybetî li jinên Êzidî têtîliya kirin bi dawî bibe û got: "Min ji Papa xwest ku ji me re bibe alîkar ku em dîsa rûbirûyê fermanê nebin."

Papa jî bi baldarî guh daye êş û azarên Kurdên Êzidî û destnîşan kir ku dê alîkariyê bide wan Kurdên Êzidî yê ku li Yûnanistan û Tirkîyeyê di nava şert û mercên xerab de dijîn.

Mîrê Êzidiyên Kurdistanê û cîhanê berî hevdîtîna jî diyar kiribû "6 hezar û 417 kes ji Kurdên Êzidî ketine destê DAIŞê, kek Nêçîrvan (Barzanî) 3 hezar û 562 kes ji wan rizgar kirin, em gelek spasiya wî dikin."

Biryar e piştî hevdîtîna bi Papa re, Mîrê Kurdên Êzidî serdana Almanyayê bike û paşê dê biçe Brîtanîyayê û li parlamentoya wî welatî gotarekî pêşkêş bike. **Rudaw**

Mesrûr Barzanî: Em êrîşên li ser Koye û Zirgîwêzê şermezar dikin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî êrîşên li ser Koye û Zirgîwêzê yê ji aliyê Pasdarên Îranê ve hatine kirin, şermezar dike.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 14ê Mijdara 2022an di merasîma vekirina Peymangeha Dahênanê li Hewlêrê de gotarek pêşkêş kir û di destpêka gotara xwe de êrîşên li ser Koye û Zirgîwêzê yê ji aliyê Pasdarên Îranê ve hatine kirin, şermezar kir.

Mesrûr Barzanî wiha got: "Mixabin vê sibehê careke din bajarê Koye û Zirgîwêz rastî êrîşa mûşekan hatin. Hinek şehîd û birîndar rakirine nexweşxaneyê. Ez wê êrîşê û binpêkirina axa Herêma Kurdistanê û Iraqê şermezar dikim. Cihê şehîdan behîşt be û hêviya selametiye ji birîndaran re dixwazim." **KDP.info**

Piştî YPG û PKKê li ser êrîşa Taksîmê KCKê jî daxuyanî da...

Piştî daxuyaniyên redkirina êrîşa bombeyî ya Taksîma Stenbolê ji aliyê YPG û PKKê ve, Koma Civakên Kurdistanê (KCK) jî bi daxuyaniyekê teqîna Stenbolê şermezar kir û diyar kir ti pêwendiyê wan bi wê teqînê û gumanbarê wê re nîne. KCKê herwiha da zanîn ku mebesta tohmtebarkirina PKKê û hêzên Rojavayê Kurdistanê, planeke tarî ya dagirkirina Rojavayê Kurdistanê ye.

KCKê di daxuyaniya xwe de bal kişandiyê ser ku bi tohmtebariyên li ser êrîşa Taksîmê re hikûmeta Tirkiye hewl dide ji bo dagirkirina Rojavayê Kurdistanê rê ji xwe re veke û hat gotin, ew ji ber teqîna Stenbolê dilgiran bûne û êrîşa ku xelkê sivil armanc dike, şermezar dikin.

Herwiha hatiye diyarkirin, tevî ku wan ragihandiyê ti pêwendiyê PKKê bi vê teqînê re nîne jî AKP û MHP bi PKKê tohmtebar dikin ku dixwazin Rojavayê Kurdistanê dagir bikin û teqîna Stenbolê jî eşkere dike ku AKP û MHP di nava planên tarî de ne. **PeyamaKurd**

Peyameke Pîrozbahiyê Bo Rêzdar cenabê Serok Masûd Barzanî

Yekîtiya Nivîskarên Kurdistanê Sûriya

Em wekî Yekîtiya Nivîskarên Kurdistanê Sûriya "Nûneratiya Ewropa", lidarxistina 14emîn kongirê Partiya Demokrata Kurdistan û nûkirina mitmane û dúbare helbijartina cenabê we yê hêja û rêzdar wek serokê Partiya Demokrata Kurdistan bi germî pîroz dikin û hêviya serkevînê bo kongirê Partiya Demokrata

Kurdistan û hemû serkirde û kadirên wê dixwazim, û herwiha pîrozbahiyê li cenabê kak Nêçîrvan Barzanî û kak Mesrûr Barzanî wek cêgirên serokê Partiyê dikin.

Li gel silav û rêzên xwe yên dilsoz

Nûneratiya Yekîtiya Nivîskarên Kurdistanê Sûriya li Ewropa

05.11.2022

Demirtaş: Teqîna Stenbolê teror e

Selahattin Demirtaş derbarê teqîna li cadeya Istiklal a Stenbolê de peyamek belav kir.

Siyasetvanê Kurd û hevserokê berê yê Partiya Demokratîk a Gelan (HDP) Selahattin Demirtaş teqîna li kolana Istiklal a Stenbolê weke êrîşeke terorîstî bi nav kir û teqîn şermezar kir.

Selahattin Demirtaş derbarê teqîna li cadeya Istiklal a Stenbolê de peyamek belav kir. Demirtaş di peyama xwe de teqîna li Stenbolê weke teqîneke terorîstî bi nav dike û dibêje: "Armanç û hincet çi dibe bila bibe, her êrîşek ku sivilan dike hedef ji hêla qanûnî, siyasî, exlaqî û wîdanî ve teror e. Em qet qebûl nakin."

Di beşeke din a peyama xwe de Demirtaş teqînê şermezar dike û dibêje, "Her wiha terora ku li kolana Îstiklalê sivilên bêguneh dike hedef, şermezar dikim. Ji bo kesên jiyana xwe ji dest dane rehma Xwedê, ji xizmên wan re sersaxiyê û ji birîndaran re jî şifayê dixwazim." Duh 13ê Mijdara 2022 li kolana Îstiklalê ya li navçeya Beyoglu ya Stenbolê derdora demjimêr 16:20 teqînek çê bû û li gor rayedarên hikûmeta Tirkîyê di encama teqînê de 6 kes hatine kuştin û 81 kes birîndar bûne.

Nerina Azad

Fermandarê Giştî yê QSD'ê Mazlûm Ebdî: Tu têkiliya hêzên me bi teqîna Stenbolê tune

Fermandarê Giştî yê QSD'ê Mazlûm Ebdî diyar kir tu têkiliya hêzên wan bi teqîna li Stenbolê tune.

Fermandarê Giştî yê QSD'ê Mazlûm Ebdî li ser hesabê xwe yê twîttêrê got "Em diyar dikin tu têkiliya hêzên me bi êrîşa li Stenbolê tune û em îddîayên li ser hêzên xwe red dikin."

Fermandarê Giştî yê QSD'ê Mazlûm Ebdî ji malbatên ku xizmên wan jiyana xwe ji dest dane sersaxî û ji birîndaran re jî şifaya xêrê xwest. **anfakurdi.com**

Werin da evînê li hevûdu bireşîn û desta ji gerdena azadiyê bernedîn

Bêje vebêjo

Hesen Silêvanî berî roj ji xew rabe , bi şadî min berê xwe dida bejna şêrîna bilinda çiyayê li bin lêva esmanî bi azadî palday , çawa bi bawerî yê qîr dike sitrana û dibêje : erê zalim û xwînê , dizanin ewên mêtûya wî ya reş , her bêhin li bin befra spî dinxêvin, mîna wî rûşin ?? Erê ma ew nizanin çi nemaye dê di gel ava genya cukan melevanya bikin û beq dê dev û lêvên wan tijî ber bikin û bi werîsên rastiye girêdin !! Demê lehiya peyvan ji qelemekê evîndarê guliyên genmî û zevyên mendehuş bi rengan û pelatînkên keyifxweş bi şewqa tavê dizê û awazên wefadaryê bo jiyane û xemila bihara em li bendê dibêje û xwe bi çiqên keskên bayê azadiyê û heqiyê digire ...

Eger ne qelem û dil vegêrê wî be , kî dê alozî û hindabûnên mirovên li vê jiyane heyrî mane , vekole û qelb bide , kî dê şewqa rengan bo bihara di xwînêra may vegeirne ??

Hû vegêrê te rastiya bi benkên wehmê ve girêday dîtî , mirina herwe ya serbazên ku mîna pezî berev cengê diajotin aşkera bike , da ku êvarî nesaxekê keyifxweş bi nîşanên şeş rêzî liser sîngî razayn û piştqos , dtelefziwnê da bi kene , bi grînjie , bi bihnije û xelkê xav û xlule bxbabîne ve û belgên zerên bayîza mîrnê dxelkê xwe werke .. Hû vegêrê , rengê janên jnên xew vi çavên wan nakevt jîrsa xşêna pêngavên lerzuka mîrnê berî elnidî , bi neqşîne , baş li çavên wan yên têhinyên tenahyê jbo evîna evîndarî û danga wî ya piştî bêhnê di çeperî de diçe xwarê , baş binêre ...

Hû vegêrê , qelemdaro , ka tu ji kerema xwe bîrdanka me bi derêzîyekê kun nakî û Syanîdî û Fuscînî û bêhna sêvan li Helebce , Balîsan , Germyan , Kurême û Burcînî û Behdînan, careke dî li bîra me naînê ?? Ka tu dubare wênê Emerê xawrî nagirê , ka çawa bi dilovanî xwe di zarokê xwe alandiyê ?? dixeyalê da çawa berev kanya manê ve çûye û lber dengê suyiska nivistîne ?? Were

vebêjo , mal newêranu , dê behsa wê pelatînkê lber mîrnê bike ka çawa rundikên wê awazên wexerê dilorandin , ka çawa ber bi siha dara hejîrê ve diçû ?? ..

Erê , erê vebêjo , vegêro , çîrokbêjo , demê wê xanima weshiyên genimî bo zaroyên xwe vê dide nêzik bike , hêj , hêj nêzik bike ,erê kovanên di gerdênê ra diyar , nêzik bike ... Ew çi keserî li ser dilî ?? Çima wesa damaye ew xanima dinav xeman de xendiqî?? Ew dem tehlên pêxwas û ser qijavij , ewên ji demê befrê û gyyayên çyay û kakilka bahivê dûr , dûru sil , kê anîne ser zevyên me ?? Li ser dar û ber û bayê me. ??

Dê çîrokbêjo , rastiye û xeyalê jêk vavêre û çîroka Heluyê û iğnyê û balolka şekirê vegêre. Ka zûmekê bde wî frokvanê nanê 'alyayê bi xuynê rşandî û ew bi duşka malwêran pertandî û tîqelîqên wî difrîn esmanan , dê bêje yê bo xwe yaryan dike !! .. Kabo me bêje Heluyê çi digote Çinuyê di şikeftê ve ?? Nuke dê damin êt û balolka şekrê înt , dê bikim duqet , qetek bu min , u qetê dî bo te , bila çinu. ??

Herê vegêro ,, erê herê ,, ka tu bo me wênê wî segbabê ji navê te vedcinqî xuya nakê ??? Ew ê xwe ji gamêşekê mezintir didî û bi difin bilindî digote te : kirdun , kirden , girgir .. Eve çi navê tamsare kardand.? Korru kurdoye , kurdo , û kurdu navekê xweş û şêrîne , ka digel min bêje kurdo , kurdo , te gul musîqa navê nîne malixrabo ,

kurdo ye , kurdo !!!

Erê vegêro , te bi çavên xwe dît çawa bi tîlîfya jinên Maltayê ew ji çek kirin û dîlan girêdan û vêkra digotin : "dê kîn çiya me viya , qet nakevîn bin piya" bêje vebêjo dê bêje , nê roja te hat , li bîra teye ewê ji tirupêla reş xweş berev te hatî û bi kerb gote te : tu bi ç dikenî ? Te hêdî , hîdî , çaya xwe têkveda û peyale bilindikir û firek jê vexwar ... Wek gurgekê har cardî gote te: Ha dê bêje tu bi min dikenî ??? Ma ez te nas dikim da bite bikenim ? Koro ma yek li vî bajêrî heye min nasnekt ?? Li min negre ez nexelkê vî bajêrî me

Dê bêje bêje vegêro ka ew îro li ber kîjan 'erebanê kerefs û xiyar û pîvazterrka difrotin .? ..Li bin kîj xîvetê dirune.? Li ber kîjan mizgeftê destê xwe vedgire ?? Erê vegêro duniya ne şevêk û rojekin , babkalikên me her û her digotin û li benda bangê dîklê koffî sorê azadiyê bûn , erê vegêro ez dizanim neviyên wan mizgînî gehandiye wan , lewma her bihar nêrgiz li ber keliyên wan dibişkvin û xemla Newrozê bi kiras û lewendiyên zeriya zêde dib Bila vegêro bêhna xwe veke û rê bide yekê dî were behsê rastiya xwe bi lingên xeyalê ve grêday bike ... Dê bila bê û ew jî ya xwe bêje ,, kerem bike were .. Lê wern da evînê li hevûdu bireşîn û desta ji gerdena azadiyê bernedîn.

(Li estpêka Rojên wêjeya berawird ya 4 li Amedê, 21-10-2022 hate xwendin)

Dadgeha Îranê 11 kesan bi kuştina endamekî Besîcê tawanbar dike

PeyamaKurd – Hat ragihandin ku dadgeha Îranê, 11 xwepêşanderan bi kuştina kesekî endamê Besîcê yê ji hêzên ewlekariya Îranê tawanbar dike û dixwaze wan siza bike.

Di demeke ku protestoyên dijî rejîma Îranê yên piştî kuştina keça Kurd Jîna Emînî li Tehranê du meh in bênavber berdewam dikin de, dadgeha Îranê xwepêşanderên hatine desteserkerin bi hincetên cuda dixwaze ceza bike.

Bi hezaran welatîyên ji ber protestoyan hatine girtin, bi tawanên cuda tene tohmêbarkirin û ji bo hin kesan sizayê îdamê jî tê xwestin.

Herî dawî 3yê Mijdarê di çilrojîya jîna bi navê Hadîs Neceffî ya li bajarê Kerecê de, tê gotin ku

endamê Besîcê hatiye kuştin û 10 polîs jî birîndar bûne.

Dadgeha Îranê bi tohmeta kuştina wî endamê Besîcê 11

xwepêşanderan tawanbar dike ku doznameya wan ji aliyê Serdozgeriya Kerecê ve hatiye amadekirin.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyê? Ev **ave**.
Bu nêdir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

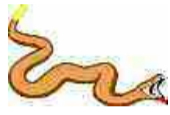
diran

Ev çiyê? Ev **dirane**.
Bu nêdir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyê? Ev **agire**.
Bu nêdir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyê? Ev **mare**.
Bu nêdir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyê? Ev **bizine**.
Bu nêdir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyê? Ev **balone**.
Bu nêdir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyê? Ev **bacane**.
Bu nêdir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyê? Ev **otomobile**.
Bu nêdir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çiyê? Ev **taCe**.
Bu nêdir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çiyê? Ev **Canie**.
Bu nêdir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyê# Ev **Cûcike**.
Bu nêdir? Bu cûcadır.
Что это? Это цыплёнок.
What is it? It is a chicken.

finCan

Ev çiyê# Ev **finCane**.
Bu nêdir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup.

Çç

çav

Ev çiyê? Ev **çave**.
Bu nêdir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

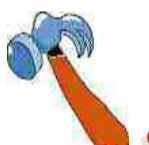
çêlek

Ev çiyê? Ev **çêleke**.
Bu nêdir? Bu inêkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

çaynîk

Ev çiyê? Ev **çaynîke**.
Bu nêdir? Bu çaynîkdir.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyê? Ev **çakûçe**.
Bu nêdir? Bu çêkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

Dd

defter

Ev çiyê? Ev **diftere**.
Bu nêdir? Bu dəftərdır.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyê? Ev **dare**.
Bu nêdir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

dest

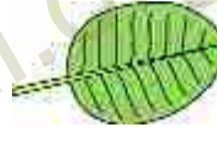
Ev çiyê? Ev **deste**.
Bu nêdir? Bu əldır.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyê? Ev **dile**.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ee

belg

Ev çiyê? Ev **belge**.
Bu nêdir? Bu yapraqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyê? Ev **eloke**.
Bu nêdir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

ker

Ev çiyê? Ev **kere**.
Bu nêdir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyê? Ev **zebeşe**.
Bu nêdir? Bu qarpozdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

êleg

Ev çiyê? Ev **êlege**.
Bu nêdir? Bu jiletđır.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyê? Ev **hêke**.
Bu nêdir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

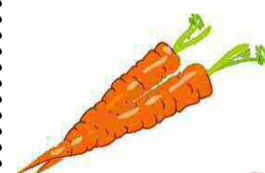
fîl

Ev çiyê? Ev **fîle**.
Bu nêdir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elephant.

fîrok

Ev çiyê? Ev **fîroke**.
Bu nêdir? Bu tøyarəđır.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyê? Ev **gizêre**.
Bu nêdir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carrot.

gêzî

Ev çiyê? Ev **gêziye**.
Bu nêdir? Bu süpürgəđır.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyê? Ev **pêye**.
Bu nêdir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

kêr

Ev çiyê? Ev **kêre**.
Bu nêdir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyê? Ev **fînde**.
Bu nêdir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyê? Ev **zerafeye**.
Bu nêdir? Bu zürafəđır.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyê? Ev **goreye**.
Bu nêdir? Bu corabđır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

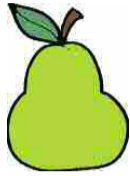

guh

Ev çiyê? Ev **guhe**.
Bu nêdir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

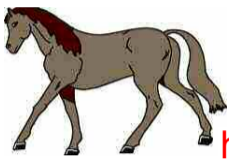
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirc

Ev çîye? Ev hircê.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dèvdîr.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

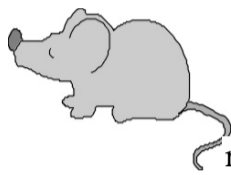
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

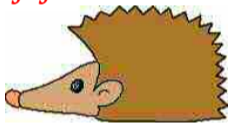

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

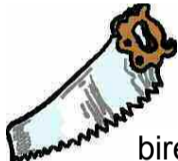
Ev çîye? Evjûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

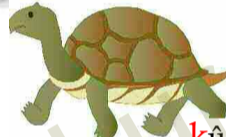
Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşığıdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

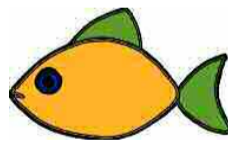
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

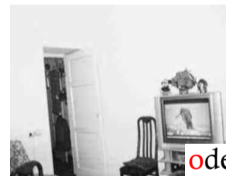
Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbîndir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdir.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

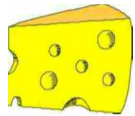

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyə? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

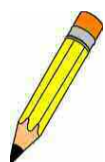
pîvaz

Ev çiyə? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyə? Ev perçemekte.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyə? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

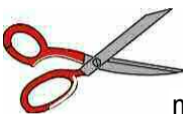

beq

Ev çiyə? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyə? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyə? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyə? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

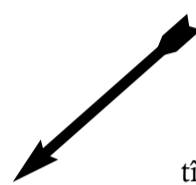
şêr

Ev çiyə? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyə? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyə? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyə? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyə? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyə? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyə? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyə? Ev şeje.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyə? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyə? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyə? Ev seje.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyə? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyə? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

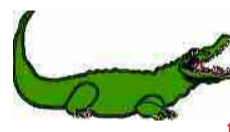
şûşe

Ev çiyə? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyə? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çiyə? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyə? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyə? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyə? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyə? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyə? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

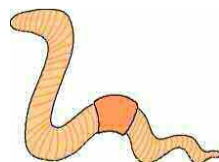
keVok

Ev çiyə? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyörçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyə? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyə? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyə? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyə? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyə? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

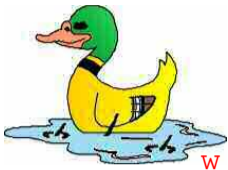

berçavik

Ev çiyə? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABƏYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardîr.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

ew r

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

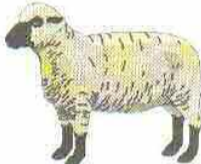
kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklickîr.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

1

yek

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengîr.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

Проиранские ополченцы взяли на себя ответственность за убийство американского гражданина в Багдаде

Группа проиранских ополченцев взяла на себя ответственность за убийство американского гражданина, вечером 7 ноября застреленного в иракской столице.

Убийство иностранца было совершено в отместку за убийство Касима Сулеймани, командира отряда "Кудс" Корпуса стражей исламской революции (КСИР), и Абу Махди Мухандиса, заместителя главы поддерживаемого Ираном ополчения "Хашд аль-Шааби", - говорится в заявлении "Ашаб аль-Каф", цитируемом газетой "Ashaq Al-Awsat".

45-летний Стивен Эдвард Троэлл работал в организации по оказанию помощи, связанной с Агентством США по международному развитию (USAID). После его убийства новый премьер-министр Ирака Мухаммед Шиас-Судани приказал провести расследование и арестовать преступников. Государственный департамент США также заявил, что расследует смерть американского гражданина.

"Конечно, мы уведомим ближайших родственников, прежде чем делать какие-либо публичные комментарии", — заявил официальный представитель Госдепартамента США Нед Прайс во время регулярного брифинга для прессы. 2 января 2020 года командующий "Кудс" Касим Сулеймани вместе с другими высокопоставленными деятелями поддерживаемых Ираном ополченцев был убит в результате удара американского беспилотника в Багдаде по приказу тогдашнего президента США Дональда Трампа.

kurdistan.ru

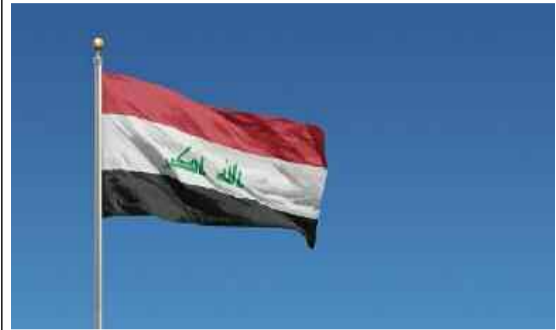
ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirilî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Ii	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Ûu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Weçîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, wafî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Hazırladı İsmayıl TAHİR

МИД Ирака осудил атаки Ирана на Курдистан

14 ноября министерство иностранных дел Ирака осудило ракетные и беспилотные атаки Ирана на несколько районов Иракского Курдистана, совершенные утром того же дня, и приведшие к гибели двух человек и ранению нескольких.

Министерство иностранных дел резко и в очередной раз осуждает артиллерийские и беспилотные обстрелы, совершенные иранской стороной в ряде районов Курдистана, говорится в официальном заявлении. Такие атаки не будут "фактором продвижения решений, ведущих к стабильности", они лишь внесут "замешательство и повысят уровень напряженности".

Министерство указало, что "предпримет дипломатические меры на высоком уровне в этом отношении, без колебаний сохраняя и защищая суверенитет Ирака таким образом, чтобы повысить безопасность его народа".

Вчера рано утром Иран нанес новые ракетные и беспилотные удары по базам и штаб-квартирам курдских оппозиционных партий Ирана в Иракском Курдистане. Позже иранские войска КСИР взяли на себя ответственность за нападение.

kurdistan.ru

Парламент Люксембурга признал геноцид езидов

Законодатели Люксембурга 9 ноября официально признали геноцид езидов, совершенный террористами "Исламского государства" (ИГ) в Ираке. "Формальное признание геноцида езидов было принято единогласным голосованием сегодня, 9 ноября 2022 года, и представляет собой важный шаг вперед в усилиях по обеспечению справедливости и ответственности для общины езидов", — говорится в заявлении езидской правозащитной организации "Yazda". "Мы выражаем нашу огромную благодарность правительству и парламенту Люксембурга за их постоянную поддержку сообщества езидов и их усилия по борьбе с нарушениями прав человека, совершенными ДАИШ (ИГИЛ)", — говорится в сообщении.

В августе 2014 года ИГ напало на езидский район Синджар в провинции Ниневия, убив там сотни мирных жителей и похитив тысячи, в основном женщин и детей. За последние семь лет аналогичные решения были приняты Палатой общин Великобритании, Конгрессом США, Национальной ассамблеей Франции, Европейским парламентом, Палатой общин Канады, парламентом Австралии, парламентом Шотландии, парламентом Армении, Португалии, Нидерландов, Бельгии, Парламентом ЕС и Европейским советом.

В прошлом году специализированные группы ООН в Ираке заявили о наличии "четких и убедительных доказательств" геноцида, совершенного в отношении езидов в 2014 году. Решение парламента Люксембурга приветствовал премьер-министр Курдистана Масрур Барзани. "Эта декларация помогает повысить чувство ответственности сообщества, стремящегося к безопасности и возвращению на родину своих предков", — заявил он.

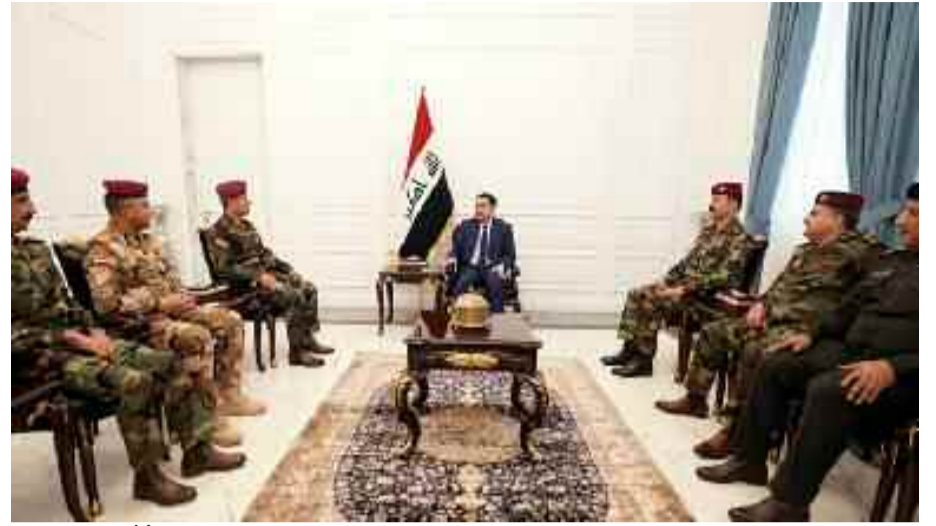
kurdistan.ru

Судани приветствует роль пешмерга в разгроме ИГ

Новый премьер-министр Ирака Мухаммед Шиас-Судани высоко оценил роль сил пешмерга Курдистана в борьбе с терроризмом, особенно с "Исламским государством" (ИГ) в регионе.

Судани сделал это заявление во время встречи с высокопоставленной делегацией министерства пешмерга, прибывшей во главе с начальником штаба генерал-лейтенантом Иссой Азизом. Об этом сообщает канцелярия премьер-министра. В ходе встречи премьер-министр также подчеркнул важность сотрудничества между силами пешмерга и иракской армией в решении проблем безопасности, стоящих перед страной, говорится в пресс-релизе.

Делегация пешмерга, в свою очередь, поздравила Судани с его назначением на пост премьер-

министра Ирака, и приветствовала его планы по восстановлению стабильности в стране.

Эрбиль и Багдад прилагают усилия для формирования совместных бригад на территориях, являю-

щихся предметом спора между сторонами, где "Исламское государство" продолжает использовать вакуум безопасности для осуществления террористической деятельности.

kurdistan.ru

ЕС и США осудили нападения иранских КСИР на Курдистан

"Комала" в Заргвезе в провинции Сулеймания, в результате чего два человека погибли и восемь получили ранения.

Обстрел встретил резкое осуждение со стороны международного сообщества, включая ООН, США, Великобританию, Германию, Канаду, Францию и Нидерланды. В отдельных заявлениях эти страны аналогичным образом призвали Тегеран прекратить атаки и нарушения суверенитета Ирака и Курдистана.

"Мы решительно осуждаем продолжающиеся ракетные и беспилотные атаки Ирана на иракский Курдистан", — говорится в письменном заявлении официального представителя Госдепартамента США Неда Прайса.

"Соединенные Штаты поддерживают наших партнеров в Багдаде и Эрбиле и разделяют цель правительства Ирака по сохранению безопасности, стабильности и суверенитета страны", — подчеркнул Прайс. "Мы призываем Иран, который неоднократно и нагло нарушал суверенитет Ирака, прекратить эти атаки".

kurdistan.ru

16 ноября Европейский союз опубликовал заявление, в котором осудил ракетные и беспилотные атаки Ирана на несколько районов Иракского Курдистана, совершенные в понедельник, 15 ноября, и в результате которых погибли два человека.

"Европейский союз самым решительным образом осуждает возобновление иранских обстрелов Иракского Курдистана, за которые взял ответственность "Корпус стражей исламской революции", и в результате которых погибли и

были ранены люди", — говорится в заявлении. "Как заявил ЕС еще в сентябре, эти нападения нарушают суверенитет и территориальную целостность Ирака".

"ЕС полностью солидарен с иракским народом, правительством Ирака и региональным правительством Курдистана".

Утром 15 ноября иранский "Корпус стражей исламской революции" (КСИР) нанес удар по штаб-квартире и базам "Демократической партии Курдистана Ирана" (ДПКИ) возле города Койя и партии

Власти Турции расценивают взрыв в центре Стамбула как теракт

Власти Турции расценивают взрыв в центре Стамбула как теракт, который, по предварительным данным, совершила женщина, заявил вице-президент страны Фуат Октай.

"По нашим оценкам, это был террористический акт, в результате которого нападавший, которым, по нашим оценкам, была женщина, привел в действие бомбу", — сказал он.

Чиновник также сообщил, что число пострадавших в ЧП достигло 81, два человека находятся в тяжелом состоянии.

"Мы дойдем до конца, кто бы ни стоял за этими инцидентами, даже если он уедет на другой конец света. Мы привлечем их к ответственности любой ценой, Турция больше не прежняя Турция. Инцидент в короткие сроки будет расследован", — подытожил Октай.

Как позднее сообщил телеканал

TRT Haber, силовики начали расследование в отношении 25 пользователей соцсетей, разместивших провокационные посты после инцидента.

В воскресенье днем на пешеходной туристической улице Истикляль в центре Стамбула прогремел взрыв. Как сообщил президент Реджеп Тайип Эрдоган, в результа-

те погибли шесть человек. Главная прокуратура Стамбула начала расследование произошедшего. Уголовный суд ввел запрет на трансляцию с места и в социальных сетях.

Генеральное консульство России заявило, что информации о пострадавших при взрыве россиянах не поступало.

kurdistan.ru

Бабаев Мамед Сулейманович Президент Всесоюзной Ассоциации курдов "Якбун"

Президент Всесоюзной Ассоциации курдов "Якбун" (Единство).

Бабаев Мамед Сулейманович (Mehmedê Siloyê Bava) родился 20 октября 1920 года

для курдов Казахстана. Газета «Курдистан» некоторое время издавалась как «Курде Зана». В 2004 году была перерегистрирована Министерством информации РК под новым

время у него появилась возможность увидеться с приехавшим в Ереван Мели Мустафа Барзани.

В то время шла активная подготовка к созданию курдской Мехабадской Республики на территории Восточного (иранского) Курдистана, и этому содействовала разведка бывшего СССР. На третьем месяце обучения двадцати трехлетнего М.Бабаева отправили в новообразованную Махабадскую республику (Восточный Курдистан). Вернувшись в Тбилиси, он был переводчиком между представителями Махабадской республики и уполномоченными КГБ.

В 1948 году он оканчивает Армянский сельскохозяйственный институт, и с 1949 по 1969 г. возглавляет совхоз в селе Неджерлу Зангибасарского (ныне Масисского) района Армянской ССР. Являясь членом бюро Райкома партии Масисского района, одновременно в 1965 г. защищает диссертацию и получает учёную степень кандидата наук.

С 1969 г. М.С. Бабаев переезжает на постоянное место жительства в Азербайджан, где с 1974 года работает директором совхоза им. Горького Хачмазского района, а с 1978-го года – управляющим республиканским трестом совхозов-плодопитомников. За годы активной и плодотворной работы Мамед Сулейманович был награжден несколькими орденами и медалями.

В 1990 году соплеменники избрали Мамеда Сулеймановича Бабаева первым Президентом всесоюзной ассоциации курдов СССР «Якбун».

В 1991 году М.С. Бабаев получил разрешение из Москвы на издание в республиках СССР одной газеты и одного журнала. И было решено выпускать именно в Казахстане газету «Курдистан» и журнал «Курды СССР».

Журнал «Курды СССР» в 1992 году был перерегистрирован Министерством Юстиции Республики Казахстан как журнал «Курды».

в семье курдских крестьян, его семья пережила изгнание в Турцию, а затем возвращение в Закавказье.

В 1937 году жителей 12 курдских сёл, находившихся в Шарурском районе, по приказу И.В. Сталина депортировали в вагоны в Казахстан, где пришлось начинать жизнь с нуля. С 1938 по 1941 год преподавал в школе посёлка

Винсовхоз Алматинской области.

В 1941 году семейство Бабаевых переезжает в Армению, где М.С. Бабаева приглашают на учёбу в Тбилисскую разведшколу при Закавказском военном округе. Бабаев М.С. закончил Ереванской сельскохозяйственный институт, и в 1949 году начал деятельность на посту председателя колхоза. В это

19 сентября 1991 года в Алма-Ате вышел первый номер газеты «Курдистан», что стало большой радостью

названием – «Жийана курд» («Жизнь курдов»).

29 декабря 2011 году Бабаев М.С. умер в Баку.

ДИПЛОМАТ

№ 42 (506) 09-15 Ноября 2022-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Ирака прибыл в Эрбиль

Президент Ирака Латиф Рашид во вторник, 15 ноября, прибыл в Эрбиль, столицу Иракского Курдистана, для встреч с высокопо-

вопросы на основе диалога. В ходе официальных переговоров с президентом Курдистана Нечирваном Барзани, Рашид поблагодарил

сти в стране.

Он пожелал Рашиду успешной работы на посту президента и призвал окончательно решить застарелые проблемы в Ираке в качестве главы государства.

Стороны подчеркнули, что "взаимопонимание между Эрбилем и Багдадом является ключом к миру и стабильности в стране".

Еще одну встречу иракский президент провел с главой Регионального правительства Курдистана (КРГ), премьер-министром Масруром Барзани.

Как отмечается в пресс-релизе КРГ, "стороны обсудили последние события в Ираке и регионе в целом, отметив при этом важность решения нерешенных споров между Эрбилем и Багдадом

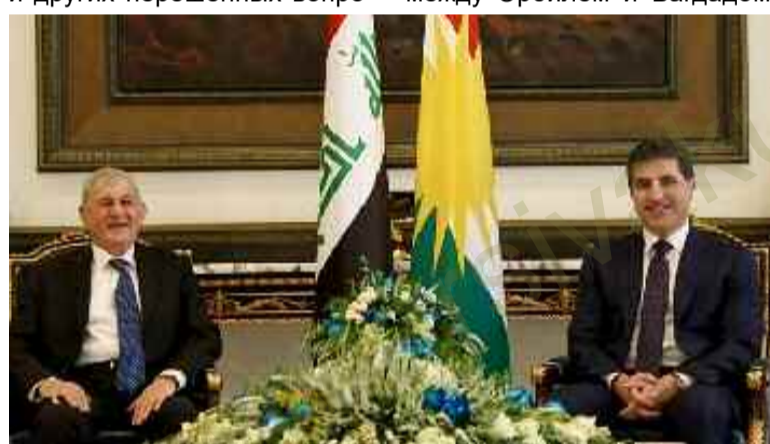
ставленными официальными лицами и для участия в трехдневном Ближневосточном форуме мира и безопасности (MEPS), который пройдет в Американском университете Курдистана (АУК) в Дохуке.

В международном аэропорту Эрбиля его встречал президент Курдистана Нечирван Барзани.

После этого президент Ирака встретился с курдским лидером Масрудом Барзани, президентом "Демократической партии Курдистана" (ДПК). Стороны обсудили политическую ситуацию в Ираке, подтвердив свою поддержку нового иракского правительства и реализации его повестки дня.

Как сказано в пресс-релизе штаб-квартиры Барзани, в

его за гостеприимство и поддержку, выразив надежду, "что при поддержке всех сторон они будут работать вместе для решения проблем между Эрбилем и Багдадом и других нерешенных вопро-

сов в Ираке во имя защиты мира и безопасности в стране".

на основе конституции и в рамках повестки дня нового правительства".

Они также подчеркнули необходимость визита делегации КРГ в Багдад для возобновления переговоров, направленных на разрешение споров между сторонами.

Обсуждения также касались важности защиты безопасности Ирака и его суверенитета.

После встречи премьер-министр Барзани написал в Твиттере, что встреча была плодотворной. "...Мы привержены диалогу. 17-летние споры должны быть прекращены. С этой целью в Багдад прибудет команда для переговоров — в духе подлинного партнерства и на основе Конституции", — заключил он. kurdistan.ru

ходе встречи были рассмотрены вопросы отношений Ирака с соседними странами и международным сообществом. В этом контексте стороны подтвердили свою готовность решать все

Со своей стороны, президент Барзани подтвердил готовность региона Курдистан разрешить разногласия с Багдадом и сотрудничать с федеральным правительством для мира и стабильно-

Премьер-министр Судани: Для переговоров с Эрбилем сформирована делегация

Премьер-министр Ирака Мухаммед Шиа ас-Судани заявил во вторник, 15 ноября, что уже сформирована делегация для переговоров с Региональным правительством Курдистана (КРГ) с целью разрешения споров между сторонами.

В интервью "Kurdistan24" Судани сообщил, что и Эрбиль, и Багдад готовы решить свои застарелые споры, и выразил оптимизм в отношении достижения положительных результатов.

Премьер-министр Ирака добавил, что КРГ и федеральное правительство приложат все усилия, чтобы найти решение по вопросам, связанным с нефтью и газом, в течение следующих шести месяцев.

Ранее сообщалось, что делегация КРГ должна посетить столицу Ирака для нового раунда переговоров по проблемам, стоящим между Эрбилем и Багдадом, и по закону о бюджете на 2023 год.

Судани был назначен премьер-министром Ирака в начале октября, что положило конец многомесячному политическому тупику в стране. kurdistan.ru

В Иране убит еще один курдский протестующий

Курдский демонстрант был застрелен иранскими силами безопасности в городе Керманшах Иранского Курдистана. Об этом 12 ноября сообщила правозащитная организация "Nengaw".

В четверг 44-летний Ардалан Гасеми был убит прямой наводкой на улице Керманшаха "во время нанесения антиправительственных лозунгов". Также тяжелые ранения получил один из его друзей.

После инцидента члены семьи Гасеми были вызваны иранскими службами безопасности в медицинский центр города. По словам брата жертвы, силовики запросили баснословную сумму за передачу тела, и согласились ее уменьшить, если родственники погибшего скроют реальную причину смерти Гасеми. kurdistan.ru

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN
УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН
Tel: +994 50 352-33-18
+994 55 202-73-53

Xüsusi müxbir:
Tariyel Cəlil
Региональный корреспондент:
Усуб Тейфур
Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17
Navnisan: Bakû Az1040, soqaq
S.Mêhmandarov xani 25, mal-17
Адрес: Баку Az1040, улица
С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar
mərkəzində yığılıb səhifələnilib və
"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500